

Rakennushistoriallinen tutkimus

Työnkulma

Kuopio

2016

ark-byroo

Tilaaaja

Lemminkäinen Talo Oy

Tilaaajan edustaja

Janne Mönkkönen, aluejohtaja

Konsultti

ark-byroo Oy

Kustaankatu 3

00500 Helsinki

info@arkbyroo.fi

www.arkbyroo.fi

p. 010 2350 566

Työryhmä

Marianna Heikinheimo, TkT, arkkitehti, vastaava tutkija

Heini Ynnilä, FT, tutkija

Atte Karttunen, graafikko

Suoritusajankohta

Kesä-lokakuu 2016. Työ on luovutettu kommentoitavaksi 24.10.2016.

© Arkkitehtitoimisto ark-byroo

Asiasanat

Työväentalo, seurantalo, Kaj Michael, Kuopio, 1950-luku, Työnkulma, Rupla, jälleenrakennuskausi, Vahtivuori, työväenliike, rakennussuojelu, asemakaavamuutos, Korkein hallinto-oikeus, rakennushistoriallinen tutkimus

Sisällys

1. Johdanto	4
1.1 Kohde	4
1.2 Perustiedot	4
1.3 Tehtävä	4
1.4 Rakennussuojelukysymys	5
2. Työnkulma Kuopion uudempaan rakennuskantaan ja Kaj Michaelin töihin suhteutettuna.	7
2.1 Kuopion sotienjälkeinen rakentaminen	7
2.2 Kaj Michaelin tuotanto	7
2.3 Vertailu	9
3. Työnkulma seurantalohin suhteutettuna.	15
3.1 Suomi on seurantalojen maa	15
3.2 Vertailu muihin seurantaloihin	17
3.3 Seurantalot ja talkoohenki	23
3.4 Seurantalot ja ajan liikerakennukset	25
4. Työnkulman käyttö ja synty haastattelujen valossa	26
4.1 Kari ”Tumi” Turusen haastattelu	26
4.2 Outi Vuorikarin haastattelu	28
5. Arvojen määrittäminen	29
5.1 Toiminnan hiipuminen	29
5.2 Kulttuurihistoriallinen arvo aineettoman kulttuuriperinnön suojelun näkökulmasta.	29
5.3 Rakennushistoriallinen ja rakennustaiteellinen arvo	30
Lähteet	32

1. Johdanto

1.1 Kohde

Selvityksen kohteena on Kuopiossa Maaherrankadun ja Tulliportinkadun risteyksessä sijaitseva, arkkitehti Kaj Michaelin suunnittelema ja Kuopion toimitilayhdistys ry:n rakennuttama, 1957 valmistunut kokoontumISRakennus eli niin kutsuttu Työnkulma, joka myöhemmin tunnetaan nimellä Rupla. Se on voimassa olevassa asemakaavassa luokiteltu toimistorakennukseksi. Tontille ollaan laatimassa uutta asemakaavaa, ja kiinteistön omistajan tavoitteena on rakennuksen purkaminen. Rakennus on huonokuntoinen ja se on ollut joitakin vuosia tyhjillään.

Aikaisemmasta asemakaavaehdotuksesta, jossa Työnkulma oli esitetty purettavaksi, valitettiin. Tämän johdosta Kuopion hallinto-oikeus kumosi kaavan, jonka jälkeen asia siirtyi korkeimpaan hallinto-oikeuteen kun Kuopion kaupunginhallitus valitti hallinto-oikeuden kumoamispäätöksestä. Koska eri asiantuntijoiden lausunnot¹ Työnkulman valtakunnallisesta merkityksestä olivat ristiriitaisia ja koska Työnkulman roolia Kuopion sodanjälkeisessä rakennuskannassa ei ole arvioitu, KHO edellytti päätöksessään Työnkulman rakennuksen kulttuurihistoriallisten arvojen vertaamista suhteessa muihin työväentaloihin ja rakennuksen vertaamista Kuopion kaupungin moderniin rakennusperintöön. Ilman näitä vertailuja ei KHO:n

mukaan ole oikeudellisesti arvioitavissa, että Työnkulman rakennuksen osalta rakennetun ympäristön arvot, rakennushistorialliset tai kulttuurihistorialliset arvot olisivat niin vähämerkityksisiä, että rakennuksen suojelemista koskevien määräysten antaminen asemakaavassa maankäyttö- ja rakennuslain 57 §:n 2 momentin nojalla olisi aiheutonta.

1.2 Perustiedot

Kohteen nimi: Työnkulma (Rupla)

Rakennettu: 25.4.1957 pidettiin osittainen lopputarkastus. Lopputarkastus oli osittainen, sillä taloon oli tarkoitus rakentaa laajennusosa, jota ei kuitenkaan koskaan toteutettu.

Rakennuttaja: Kuopion toimitilayhdistys ry

Arkkitehti: Kaj Michael

Osoite: Maaherrankatu 25

Kiinteistötunnus: 297-2-6-4

Kaupunginosa: Vahtivuori

Kortteli: 6

Tontti: 4

Lajuustietoja

Kerrosala yhteensä: 2097 kem²

Tontin koko: 1186 m²

Kerroksia: kellari + kolme kerrosta

Käyttöhistoria

1957 alkaen kokoontumis, toimisto- ja liiketila, tyhjillään vuodesta 2012 alkaen.

Omistus

1957–2006 Kuopion toimitilayhdistys ry

2006–2009 Kuopion Rupla Oy

2009– Savocon Oy (Lemminkäinen Talo Oy)

Asemakaavahistoria

Työnkulma rakennettiin tontille, jonka voimassa olevaan asemakaavaan ei sisältynyt määräyksiä rakentamisesta tai käyttötarkoituksesta. 21.3.1983 astui voimaan asemakaavan muutos, jossa tontin merkintä muuttui liike- ja toimistorakennusten korttelialueeksi, jonka jäljellä oleva rakennusoikeus on 1400 kem² ja kerrosluku III.

1.3 Tehtävä

Tuomioistuin on todennut Työnkulmasta esitettyjen näkemysten olevan ristiriitaisia. Rakennuksen merkityksestä laajemmassa kulttuurihistoriallisessa ja rakennushistoriallisessa mielessä on annettu ristiriitaisia selvityksiä, jotka Korkein hallinto-oikeus on tuonut esiin ja todennut asemakaavaehdotuksen tausta-aineiston olevan näiltä osin riittämätön. Tässä työssä pyritään täydentämään lisäselvitysvaade ja esittämään Työnkulma kontekstissaan Kuopion modernin rakennuskannan, sodanjälkeisen työväentalorakentamisen ja seurantaloperinteen osalta. Koska Työnkulmasta on laadittu jo suppea rakennushistoriallinen selvitys ja kohdetta aikakautensa yhteiskunnalliseen ilmapiiriin kontekstualisoiva kulttuurihistoriallinen selvitys, nämä aihepiirit on rajattu tämän työn ulkopuolelle.

¹ Mm. Kosunen 2011, Pelli 2012.

Käsillä oleva selvitys koostuu kolmesta osasta. Työn yhtenä osana on selvittää Työnkulman rooli suhteessa arkkitehtoniseen kontekstiinsa, eli Kuopion keskusta-alueen sodanjälkeiseen arkkitehtuuriin ja suunnittelijansa Kaj Michaelin tuotantoon. Toisaalta Työnkulmaa on tarkoitus tarkastella kulttuurihistoriallisessa kontekstissaan, kuten seurantaloiden rakentamisperinteen taustalla olevaan aatteellisen toimintaan, talojen rakentamisprosesseihin, hallintoon ja niissä tapahtuneeseen toimintaan nähden. Oleellista on verrata sitä kaupunkirakenteeseen sijoitettuihin muihin sodanjälkeisiin kivirakenteisiin seurantaloihin. Kolmantena osa-alueena paneudutaan Työnkulman paikallishistoriallista merkitystä, sen vaiheita ja käyttöä, on kartoitettu kahden haastattelun avulla.

Kuopion uudempaan arkkitehtuuriin vertaaminen tapahtui Kuopion kaupungin kaavoittajan toimittaman lähtöaineiston, paikan päällä tehdyn rakennuskantaa koskevan katselmuksen ja kirjallisten lähteiden perusteella. Konsultti sai kaupungilta käyttöönsä Kuopion kulttuurihistoriallisen museon modernin rakennusperinnön inventoinnin. Kyseinen Kioski-tietokantaan tallennettu aineisto on vielä kesken. Lähtökohtia vertailukohteiden määrittämiselle on saatu muun muassa Helena Riekin *Kuopion kaupungin rakennushistoria* -teoksesta vuodelta 2005 ja Savon Arkkitehdit SAFA:n toimittamista arkkitehtuurin opaskartoista 2003 ja 2010, joissa on käytännössä työryhmän toimesta arvotettu kuopiolaista modernia arkkitehtuuria esittelemällä vuosikymmenittäin hienoimpia töitä.

Tämän työn vertailukohteiksi valikoitui toisen maailmansodan jälkeisiä kulttuuri- ja liikerakennuksia Kuopion keskustan alueella, joilla siis valmistamisajankohtansa, sijaintinsa ja typologiansa puolesta

on yhtymäkohtia Työnkulmaan. Kohteiden vertailu on esitetty nykytilavalkokuvien ja yhteenvetotaulukon avulla. Vertailuun valittiin yhdeksän kohdetta.

Kohdetta on verrattu myös muihin kaupunkikeskustassa sijaitseviin seurantaloihin 1950–1960-luvulta. Sodanjälkeiset vuosikymmenet olivat kaupungistumisen aikaa. Moderni muotokieli ja rakennustekniikka poikkesivat sotaa edeltäneiden vuosikymmenten rakentamistavasta ja rakennusten mittakaava kasvoi. Liiketiloihin tapahtui kehitystä etenkin myymälärakentamisen saralla. Tähän kehityskulkuun kytkeytyy myös Työnkulma, jonka toiminnallinen ratkaisu ja ulkomuoto liittyvät myös ajankohdan liikerakentamiseen. Verrokityöväentalojen suojelutilanne on selvitetty osana vertailua.

Tarkastelemalla Työnkulmaa näistä näkökohdista, kohteen valtakunnallinen kulttuurihistoriallinen merkitys voidaan määritellä.

1.4 Rakennussuojelukysymys

7.12.2011 rakennushistoriallinen selvitys

Arkkitehti Lasse Kosunen (Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy) laatii rakennushistoriallisen selvityksen, jonka mukaan rakennuksen arkkitehtoniset ja rakennushistorialliset arvot eivät edellytä sen asemakaavallista suojelemista. Rakennuksen arvotekijät liittyvät paikallishistoriaan ja työväen kulttuurihistoriaan. Selvityksen mukaan Työnkulman rakennuksen ongelmana on tilojen epääjanmukaisuus ja suuri korjausvelka, joka vastaa uudisrakentamisen kustannuksia.

10.2.2012 kannanotto

Arkkitehti ja seurantaloiden asiantuntija Leni Pakkala toteaa rakennushistoriallisesta selvityksestä antamassaan kannanotossa, että Työnkulma on kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus. Työnkulman tekee harvinaiseksi se, että harvat näin suuret talot on rakennettu talkoilla. Kaupunkirakenteessa sijaitsevia isoja työväentaloja ei ole montaa ja sodan jälkeen rakennetuista Työnkulma kuuluu rakennustutkijan arvion mukaan kahden arvokkaimman joukkoon.

6.6.2012 kuulutus asemakaavan muutoksen valmistelusta

Kuopion kaupunki antaa kuulutuksen asemakaavan muutoksen valmistelutyöstä ja pyytää aiheesta lausuntoa Museovirastolta, Kuopion kulttuurihistoriallisen museolta, ELY-keskukselta, naapurikiinteistöiltä ja Kuopion kaupungin kaupunkikuvatyöryhmältä, toimitilayhdistykseltä ja vasemmistoliitolta.

3.7.2012 lausunto

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo toteaa lausunnossaan asemakaavan muutoksesta, että rakennuksen suunnittelu edustaa arkkitehdin hyvää osaamista ja asiakkaan tarpeisiin paneutumista. Rakennus on pitkälti säilyttänyt alkuperäisen ulkoasunsa. Talon paikallishistoriallinen arvo liittyy ensisijaisesti sen käyttöön ja toissijaisesti rakentamistapaan ja syntyhistoriaan.

6.8.2012 lausunto

Ely-keskuksen lausunnossa asemakaavanmuutosta koskien todetaan, että Työnkulman rakennuksen kulttuurihistoriallisesta ja rakennushistoriallisesta merkityksestä annetut asiantuntija-arviot ovat kes-

kenään ristiriitaisia. Ely-keskus puoltaa Työnkulman rakennuksen säilyttämistä koskevaa asemakaavamuutosta. Toisaalta lausunnossa todetaan, että rakennuksen peruskorjaus muuttaa ja poistaa rakennuksen kulttuurihistoriallisia ja säilytettäviä arvoja.

20.9.2012 kulttuurihistoriallisen selvitys, 2.10.2012 lisäys

Filosofian maisteri Nina Pelli (Historiapalvelut Pelli) kulttuurihistoriallisessa selvityksessään katsoo Työnkulman edustavan oman aikakautensa rakentamista ja olevan Kaj Michaelin tuotannossa myös ainutlaatuinen. Rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo liittyy sen paikallis- ja rakennushistoriallisiin piirteisiin. Paikallishistoriallinen arvo liittyy rakennuksen käyttöön osana paikallista yhteiskunnallista toimintaa. Valtakunnallisesti katsottuna rakennus on osa työväentalojen ja seurantaloiden rakentamisperinnettä ja rakennuksen erityispiirteinä on sen rakentaminen talkoovoimin.

29.1.2013 päätös asemakaavan muutosehdotuksesta ja 13.2.2013 kuulutus kaavaehdotuksen nähtävilläolosta

Kuopion kaupunki antaa päätöksen asemakaavan muutosehdotuksen hyväksymisestä ja kuuluttaa kaavaehdotuksen nähtävilläolosta. Aineisto toimitetaan lausuntoja varten eri intressiryhmille.

2.3.2013 lausunto

Pohjois-Savon perinnepoliittinen yhdistys ry:n lausunnon mukaan Työnkulman rakennuksen säilyttämistä puoltavat arvot ovat niin merkittäviä, että rakennus tulee suojella asemakaavalla.

21.3.2013 lausunto

Ely-keskus toteaa asemakaavan muutoksesta antamassaan lausunnossa, että Työnkulman rakennuksella on kulttuurihistoriallisia arvoja, joita maankäyttö- ja rakennuslain mukaan tulee vaalia.

14.6.2013 esitys

Museovirasto antaa esityksen Pohjois-Savon ELY-keskukselle Työnkulman suojelemisesta rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain nojalla. Esityksen tueksi Museovirasto toteaa, että Työnkulma täyttää rakennusperinnön suojelemisesta annetussa laissa säädetty suojelun edellytykset. Kaupunkirakenteessa sijaitsevana sotien jälkeen rakennettuna seurantalona Museovirasto katsoo kohteen merkityksen olevan valtakunnallinen.

17.6.2013 päätös

Kuopion kaupunginvaltuusto päättää hyväksyä Kuopion 2. kaupunginosan korttelin 6 tontteja 3 ja 4 koskevan asemakaavan muutoksen. Asemakaavan muutoksella muodostuu Kuopion 2. kaupunginosan korttelin 6 tontti 14. Tontti on osoitettu asuin-, liike- ja toimistorakennusten korttelialueeksi (AL-39). Kaava mahdollistaa Työnkulman rakennuksen purkamisen.

26.8.2013 valitus

Suomen kommunistisen puolueen Kuopion osasto ry valittaa Kuopion hallinto-oikeuteen kaupunginvaltuuston päätöksestä hyväksyä asemakaavan muutos.

23.12.2013 päätös

ELY-keskus päättää, ettei se määrää Työnkulmaa suojeltavaksi rakennusperinnön suojelemisesta anne-

tun lain nojalla. Perusteluna ELY-keskus toteaa, että suojelukysymys on tutkittu ja ratkaistu asemakaavan muutoksen yhteydessä, joka ei ole muutoksenhaun johdosta lainvoimainen.

16.1.2014 päätös

Kuopion hallinto-oikeus kumoaa Kuopion kaupunginvaltuuston päätöksen.

11.2.2014 valitus

Kuopion kaupunginhallitus valittaa Kuopion hallinto-oikeuden päätöksestä Korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

6.2.2015 päätös

Korkein hallinto-oikeus hylkää kaupunginhallituksen valituksen. Perustelluissa todetaan, että kun huomoidaan lausunnoissa esitetyt arviot Työnkulman valtakunnallisesta merkityksestä kaupunkirakenteessa sijaitsevana sotien jälkeen rakennettuna seurantalona, kaupunginvaltuuston hyväksymä asemakaavan muutos ei perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin Työnkulman rakennettuun ympäristöön liittyvien ja kulttuurihistoriallisten arvojen osalta.

Työnkulma Kuopion uudempaan rakennuskantaan ja Kaj Michaelin töihin suhteutettuna

Tässä luvussa tarkastellaan Työnkulmaa Kuopion keskusta-alueen sotienjälkeisen modernin arkkitehtuurin edustajana. Luvussa luonnehditaan myös Kaj Michaelin arkkitehtuurin piirteitä Kuopiossa ja analysoidaan sitä, miten Työnkulma sijoittuu hänen tuotantonsa.

Arvio Työnkulmasta suhteessa Kuopion moderniin rakennuskantaan perustuu konsultin katselmukseen Kuopiossa elo- ja syyskuussa 2016. Tällöin käytiin läpi sotien jälkeen rakennettuja kulttuuri- ja liikerakennuksia Kuopion keskusta-alueella ja lisäksi Kaj Michaelin suunnittelema rakennuksia Kuopiossa. Katselmuksen perusteella valittiin Työnkulman lisäksi kahdeksan kohdetta vertailuun. Valittuja kohteita koskevia tietoja pomittiin Helena Riekin teoksesta *Kuopion rakennushistoria* (2005), Savon Arkkithedit SAFA:n julkaisemista *Kuopion arkkitehtuurin opaskartoista* (2003 ja 2010), sekä Kuopion kulttuurihistoriallisen museon Kioski-tietokannasta.

2.1 Kuopion sotienjälkeinen rakentaminen

1950-luvulla Kuopion keskustaa ja sitä välittömästi ympäröivää aluetta rakennettiin laajasti. Kuopio sai ajanmukaisen keskussairaalan, kauppaoppilaitos rakennettiin rakennemuutosta elävän maan uudenlaista koulutustarvetta vastaamaan. Linja-autoaseman rakentaminen kytkeytyy maan päätieverkon

modernisointiin. Pääkatujen varteen rakennettiin moderneja pankki- ja liiketiloja. Laajoja omakoti- ja kerrostaloalueita syntyi keskustan tuntumaan muun muassa Haapaniemeen, Niiralaan, Linnanpellolle ja Särkiniemeen.²

2.2 Kaj Michaelin tuotanto

Kaj Michaelin (1922—2002) tuotanto Kuopiossa on mittava. Vuonna 1950 arkkitehdiksi valmistunut Michael toimi aluksi Kuopion asemakaava-arkkitehtina vuoteen 1955 ja perusti sitten oman toimiston. Työnkulma oli toimiston ensimmäisiä suunnittelutöitä. Kaiken kaikkiaan Michaelin toimisto suunnitteli parisen tuhatta rakennusta 1950-luvulta 1980-luvulle ulottuvalla ajanjaksolla. Nämä sijoittuvat Kuopioon ja sen ympäristöön, Kainuuseen, Keski-Suomeen, Etelä-Savoon, sekä Etelä- ja Pohjois-Karjalaan. Pienemmille paikkakunnille rakennettiin hänen suunnitelmiaan kirjastoja, kunnantaloja, seurakuntataloja, liikuntakeskuksia, kouluja, terveyskeskuksia, päiväkoteja ja palvelutaloja.³

Kuopiossa Michaelin tuotannon painopiste on asuntorakentamisessa. Hänen suunnittelemat monikerroksiset kerrostalot vastasivat asuntojen

kovaan kysyntään. Samoihin aikoihin kun Työnkulmaa rakennettiin, Michaelin suunnittelemat kahdeksankerroksiset asuintornit valmistuivat 1956 osoitteeseen Kuopionlahdenkatu 16. Kuopionlahdenkatu 16 on monin Michaelin alkuaikojen asunkerrostalojen tavoin ollut vahvasti väritetty. Väripinnat on jaettu fasadeissa ruutuihin ja horisontaaleihin vyöhykkeisiin. Vastaavia väripintoja on Michaelin suunnittelemissa asunkerrostaloissa osoitteessa Maaherrankatu 37, Suokatu 43 ja 45 sekä Haapaniemenkatu 12.⁴

Toinen jo varhaisissa asunkerrostaloissa esiintynyt piirre, jota Michael käytti myöhemmin, on rakennuksen eri osien erottaminen eri volyymein ja pintamateriaalein. Kuopionlahdenkatu 16:ssa asuintornien välissä on matala tiiliverhoilu väliosa. Puolijulkista rakentamista edustavat Raittiusseuran talo osoitteessa Savonkatu 11 ja Pelastusarmeijan tilat sisältävä rakennus osoitteessa Kauppakatu 55—57. Nämä ovat hybridirakennuksia, joissa asuminen on yhdistetty liike- tai kokoontumistiloihin. Kummassakin on kaksi osaa, jotka erottuvat toisistaan mittasuhteiden, sekä pintamateriaalien ja julkisivujäsentelyn kautta. Kaupallista tai julkista tilaa käsittävät osat ovat matalia, asuinhuoneistoja sisältävät osat ovat korkeita. Rakennukset ovat 1960-luvulta.

² Riekkä ja Niiranen 1982, 148–152.

³ Riekkä 2005, 520–521.

⁴ Riekkä 2005, 520.

Raittiusseuran Raittiustalo on Kaj Michaelin Kuopioon suunnitelmista rakennuksista käyttötarkoitukseltaan lähimpänä Työnkulmaa. Rakennus valmistui vuonna 1968 ja sen toiminta on pysynyt alkuperäisessä käytössä tähän päivään saakka. Sekä Työnkulman että Raittiustalon taustalla on ollut aatteellinen ryhmä, joka on rakennuttanut itselleen Michaelin suunnitellut toimitilat. Samaa seurantalorakentamisperinteeseen kytkeytyvät Työnkulma ja Raittiusseurantalo eroavat toisistaan erityisesti siinä, että Raittiusseurantalo on osa – joskin selkeästi erottuva osa – asuintaloa ja Työnkulma on ollut kokonaisuudessaan kokoontumistiloille, liiketiloille ja toimistotiloille omistettu rakennus. Kun kaikki toiminnot on sijoitettu yhden volyymin sisälle, se vastaa typologiaaltaan kompakteja liikerakennuksia.

Yhden volyymin sisälle on sijoitettu myös vuonna 1957 valmistuneen, osoitteessa Puijonkatu 27 sijaitsevan ja Keilatalona tunnetun rakennuksen asuin- ja liiketilat. Seitsemänkerroksisen rakennuksen kolme alinta kerrosta ovat liiketiloina ja ylemmät neljä asuinhuoneistoina. Työnkulman tavoin alumiinipintaissä rakennuksessa eri toiminnot erottuvat julkisivussa erilaisten ikkunajäsentelyjen kautta. Tämän lisäksi Puijonkadun puoleisessa julkisivussa liiketilat ulkonevat kevyesti muusta rakennusmassasta.⁵

Michaelin kolmannessa julkisivultaan alumiinipintaissä saman aikakauden rakennuksessa, joka sijaitsee osoitteessa Asemakatu 20, on jälleen Raittiusseurantaloon ja Pelastusarmeijan talon tavoin rakaisu sijoittamalla toiminnot kahteen eri korkuiseen

siipeen. Tässä vuonna 1958 Savon Voiman toimitaloksi valmistuneessa kokonaisuudessa sisäpihanpuoleiset julkisivut on katujulkisivusta poiketen rapattu ja ne muistuttavat Michaelin asuinkerrostalojen julkisivuja jäsentelyltään.⁶

Varsinaisia liikerakennuksia Michael suunnitteli Kuopioon Kioski-tietokannan perusteella vain yhden. Tämä rakennus on torin kulmalla sijaitseva Hallmannin talo eli H-talo, joka valmistui 1960-luvun puolivälissä ja on varhainen yksityiskauppiain yhteistavaratalo. Rakennustyyppille ominaiseen tapaan rakennuksen keskelle rakennettiin valopiha.⁷ H-rakennus on ainoa Michaelin suunnittelema rakennus Kuopiossa, jonka Pohjois-Savon SAFA on esittänyt Kuopion arkkitehtuurikartoissa 2003 ja 2010.

⁵ Rakennuksen tietoja on poimittu Kuopion kulttuurihistoriallisen museon Kioski-tietokannasta.

⁶ Rakennuksen tietoja on poimittu Kuopion kulttuurihistoriallisen museon Kioski-tietokannasta.

⁷ Rieki 2005, 125.

2.3 Vertailu

Kuopion ruutukaava-alueelta läheiseen tarkasteluun valittiin yhdeksän kohdetta, joiden valmistumisajan kohta, suunnittelija, typologia, nykyinen kaava-merkintä, rakennuksen toiminnan heijastuminen arkkitehtuurissa ja rakennuksen luonnetta parhaiten kuvaavat avainsanat esitetään alla olevassa taulukossa.

Valitut rakennukset edustavat erilaisia typologioita. Niitä ei ole suojeltu asemakaavamerkinnöillä. Pohjois-Savon maakuntakaavassa Maakuntakirjasto ja Kaupunginteatteri on luokiteltu kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti tärkeiksi kohteiksi. Kuopion keskeisen kaupunkialueen oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa vuodelta 2001 viidestä vertailukohteesta Maakuntakirjasto ja Kaupunginteatteri on osoitettu säilytettäväksi rakennuksiksi (SR-2). Parhaillaan tekeillä olevassa modernin rakennuskannan inventoinnissa muiden vertailukohteiden arvotusprosessi on vielä kesken.

Seuraavassa taulukossa on erinäisten perustietojen lisäksi arvioitu kohteen kulttuurihistoriallisia arvoja niin hyvin kuin mahdollista tämän työn lähdeaineistojen, eli kenttäkäyntien, Kuopion kulttuurihistoriallisen museon modernismi-inventoinnin, esiintuotujen kirjallisten lähteiden sekä asemakaavojen, perusteella.

Kohteet on arvotettu alustavasti niiden arkkitehtonisten arvojen (A), kaupunkikuvallisten arvojen (K), historiallisten arvojen (H) ja säilyneisyyden (S) perusteella sanallisesti. Tarkastelu kohdistuu pääasiassa ulkomuotoon.

Arvioinnin asteikko on kolmiportainen:

A Arkkitehtoniset arvot

1 = ei erityistä merkitystä

2 = ajalleen tyypillinen

3 = edustava

K Kaupunkikuvalliset arvot

1 = ei erityistä merkitystä

2 = jonkun verran kaupunki tai kyläkuvallista merkitystä

3 = huomattava kaupunki- tai kyläkuvallinen merkitys

H Historialliset arvot

1 = ei erityistä merkitystä

2 = paikallishistoriallista merkitystä

3 = maakunnallista tai valtakunnallista merkitystä

S Ulkoasun säilyneisyys

1 = alkuperäisratkaisu ei ole hyvin säilynyt, muutokset eivät tue rakennuksen luonnetta

2 = rakennuksessa on tehty muutoksia, mutta ne ovat luettavissa ja kokonaisuuden luonne on säilynyt

3 = muutoksia ei ole tehty tai ne on sovitettu luontevasti osaksi olemassa olevaa kokonaisuutta

kohde	vuosi	suunnittelija	typologia	yleiskaava	asemakaava	arvotus	sanallinen arvotus
Työnkulma Maaherrankatu 25	1957	Kaj Michael	toimisto- liike- kokoontumis- rakennus	(AK) Kerros- talovaltainen asuntoalue, (P) Palvelujen ja hallinnon alue	(K) Liike- ja toimistora- kennusten korttelialue	A: 1 K: 2 H: 2 S: 3	Työnkulman julkisivu on metallia, joka oli aikakauden uusi materiaali. Se ei kuitenkaan ole erityisen huolellisesti suunniteltu eikä ajalleen tavanomainen. Kulmatalon kaksi katujulkisivua poikkevat toisistaan jäsentelyltään. Sillä ei ole ympäristössään merkittävää kaupunkikuvallista roolia, vaikka vertikaalijäsentely ja juhlasalin korkeat ikkunat korostuvat Maaherrankadun julkisivussa. Julkisivun metallipinta on sinällään hyvin säilynyt. Kokoontumisrakennuksena Työnkulmalla on ollut paikallishistoriallista merkitystä, mutta sen alkuperäinen käyttö on päättynyt.
Raittiustalo Savonkatu 11	1968	Kaj Michael	asuinkerros- talo- kokoontumis- rakennus	(AK) Kerros- talovaltainen asuntoalue, (P) Palvelujen ja hallinnon alue	(AK) Asuinkerrostalojen korttelialue	A: 2 K: 1 H: 2 S: 3	Rakennuksen arkkitehtuuri on ajalleen tyyppillistä. Sen volyymi on säilynyt. Rakennusta on ylläpidetty ja siihen on lisätty parvekelasituksia, jotka parantavat asuntojen asuttavuutta. Sitä voi pitää hyvin säilyneenä. Kokoontumisrakennuksena, jonka käyttö jatkuu, sillä on paikallishistoriallisia merkityksiä. Kokonaisuudella on suurehkosta koostaan huolimatta melko vähäistä kaupunkikuvallista merkitystä.
H-talo Haapaniemenkatu 20 / Kauppakatu 32-43	1966	Kaj Michael	kauppa- keskus	(C) Keskusta- toimintojen alue	(KL) Liikerakennusten korttelialue	A: 3 K: 2 H: 3 S: 2	Matalan, vaalea liikerakennuksen arkkitehtuuri henkii modernisuutta ja sillä on tärkeä rooli Kuopion kaupallisessa keskustassa. Sen julkisivut ovat huoliteltuja. Se on rakennustyyppinsä, sisäpihällisen kauppakeskuksen, varhainen edustaja. Rakennuksessa on tehty eri tasoisia muutoksia.
Maakuntakirjasto Maaherrankatu 12	1967	Matti Hakala	kirjasto	(P) Palvelujen ja hallinnon alue	(Y) Yleisten rakennusten korttelialue kaupungin tarpeisiin	A: 3 K: 3 H: 3 S: 3	Arkkitehtuurikilpailun tuloksena syntynyt rakennus on ulkomuodoltaan tyyli ja huoliteltu. Se täydentää kaupunkikuvaa vakuuttavasti. Sen sommitelma kytkeytyy kiinteällä tavalla katuverkostoon. Rakennuksella on maakunnallista merkitystä ja se on hyvin säilynyt.
Kaupunginteatteri Niiralankatu 2	1963	Helmer Stenros, Risto-Veikko Luukkonen	teatteri	(PY) Julkisten palvelujen ja hallinnon alue	(PV) huvi- ja viihdetarkoi- tuksia palvelevien raken- nusten korttelialue	A: 3 K: 3 H: 3 S: 3	Kaupunginteatteri on arkkitehtuurikilpailun tulos. Sen edustavaa arkkitehtuuria täydentää luontevasti laajennusosa. Rakennus muodostaa näyttämötorneineen maisemallisen kiintopisteen. Sen historiallinen merkitys on suuri.

kohde	vuosi	suunnittelija	typologia	yleiskaava	asemakaava	arvotus	sanallinen arvotus
Sokos Haapaniemenkatu 24	1966	Pauli Lehtinen, Armas Lehtinen	tavaratalo	(C) Keskusta-toimintojen alue	(K) Liike- ja toimistotalojen korttelialue	A: 2 K: 2 H: 2 S: 2	Matala ja vaalea rakennus edustaa uudenlaista tavaratalon typologiaa, missä liiketilat on tuotu rakennuksen läpi kulkevan kadun varrelle. Katu kytkeytyy Kuopion toriin. Tavaratalo oli yksi lajissa kokeneiden suunnittelijoiden parhaimmista. Rakennus kytkeytyy osaksi Kuopion modernia kaupallista keskusta ja sen torimaisemaa. Se on suhteellisen hyvin säilynyt, vaikka katu on muutettu sisäkaduksi.
Keilatalo Puijonkatu 27	1957	Kaj Michael	asuin- ja liikekerrostalo	(C) Keskusta-toimintojen alue	(AL) Asuin-, liike- ja toimistorakennusten korttelialue	A: 2 K: 2 H: 2 S: 2	Seitsemänkerroksisen alumiiniverhoillun rakennuksen kolmen alimman kerroksen liiketilat on tuotu esille katutilaan työntyvien lasipintaisten kiilojen, muusta rakennuksesta ulkonevan osan ja asuinhuoneistoista eroavien ikkunasommitelmien kautta. Näillä tehokeinoilla ja julkisivun valomainosten myötä rakennus liittyy torinlaidan tavarataloihin. Sen tasa- ja pulpettikattomukaelma on persoonallinen. Rakennuksessa toimi Kuopion ensimmäinen keilahalli. Rakennus on melko hyvin säilynyt.
Puijonkatu 26-28	1963	Kaarlo Arttuuri Pinomaa	asuin- ja liikekerrostalo	(AK) Kerrostalovaltainen asuntoalue, (P) Palvelujen ja hallinnon alue	(ALP) Asuin-, liike-, toimisto-, ja palveluasumISRakennusten korttelialue	A: 2 K: 1 H: 2 S: 3	Matalahkon nelikerroksisen rakennuksen julkisivua jakavat ajalleen tyypillisen tapaan horisontaalit lasipinnat ja vaaleat umpiosat, vertikaalialiehteitä edustavat pilareiden kannattamat sisäänvedot ja umpiseinävyöhykkeet. Ylin kerros on sisäänvedetty ja huomaamaton asuinkerros. Rakennuksessa oli pitkään pankkitoimintaa. Muutokset tämän tyylipuhtaan 1960-luvun liikerakennuksen julkisivussa ovat vähäiset, mutta kaupunkikuvallisesti se ei nouse merkittäväksi.
Kauppakatu 55-57	1963	Kaj Michael	asuin- ja liikekerrostalo	(AK) Kerrostalovaltainen asuntoalue, (P) Palvelujen ja hallinnon alue	(AL) Yhdistettyjen liike- ja asuinkerrostalojen korttelialue	A: 2 K: 1 H: 1 S: 2	Kahdesta osasta koostuva asuin- ja liiketalo on ajalleen tyypillinen. Asuintalon julkisivu on väripintoineen ja ruudutuksineen myös arkkitehti Kaj Michaelin Kuopion tuotannolle tunnusomainen. Rakennuksella ei ole erityistä kaupunkikuvallista tai historiallista merkitystä. Se on kohtuullisesti säilynyt, mutta ilmeisen huonokuntoinen.

Työnkulma. Kaj Michael 1957.

Kauppakatu 55-57. Kaj Michael 1963.

H-talo. Kaj Michael 1966.

Raittiusseurantalo. Kaj Michael 1968.

Sokoksen tavaratalo. Pauli ja Armas Lehtinen 1966.

Kapunginteatteri. Helmer Stenros ja Risto-Veikko Luukkonen 1963.

Puijonkatu 26-28. Kaarlo Artturi Pinomaa 1963. Kuva: Aada Mustonen, Kuopion kulttuurihistoriallinen museo.

Keilatalo. Kaj Michael 1957. Kuva: Aada Mustonen, Kuopion kulttuurihistoriallinen museo.

Maakuntakirjasto. Matti Hakala 1967.

Työnkulma seurantalohin suhteutettuna

3.1 Suomi on seurantalojen maa

Suomea on tunnetusti pidetty yhdistysten maana. Yhtenä tunnuksena tästä voidaan pitää vapaaehtoistyöhön perustuvien kansalaisjärjestöjen itselleen rakentamien toimitalojen määrää. Yhä edelleen Suomessa on toiminnassa seurantaloiksi laskettuja aatteellisten yhdistysten tai kansanliikkeiden kokoontumistiloja yhteensä noin 2500 kappaletta.⁸ Vastaaviksi tiloiksi rakennettuja, sittemmin käyttötarkoitukseltaan tai omistukseltaan muutettuja rakennuksia on vielä tätäkin enemmän. Tähän joukkoon myös Työnkulma tällä hetkellä kuuluu.

Seurantalo on yhteisnimitys taloista, jotka erilaiset aatteelliset yhdistykset tai kansanliikkeet rakensivat kokoontumistiloikseen. Seurantaloja omistavien tahojen keskusjärjestöjen ylläpitämään, Suomen Kotiseutuliitossa toimitettavaan Seurantat.fi-verkkosivuun on koottu 1700 seurantalotiedot. Näistä 264 on lueteltu työväentaloksi, 546 on määritelty nuorisoseurantaloiksi, 225 on nimetty ungdomsföreningshusetiksi, 389 on lueteltu maamiesseurantaloiksi, 123 on määritelty kansantaloksi, 49 on nimetty vpk:n taloksi, 61 on lueteltu kotiseututaloksi 26 on nimetty rahtiusseurantaloiksi.⁹

⁸ Kukkonen 2008, 6; seurantalot.fi/talot/

⁹ seurantalot.fi.

Helsingin Siltasaaren valmistui 1908 Karl Lindahlin suunnittelema suomen vanhimman työväenyhdistyksen eli Helsingin Työväenyhdistyksen Graniittilinnaksi.

Seurantalojen rakentamista ovat ohjanneet mm. sijainti, tavoitellinen koko, rakennusaikakauden rakennustaiteelliset virtaukset ja käytettävät varat. Seurantalojen kirjo on suuri. Toisaalta juhlasalin, näyttämön, kahvila- tai muun vastaavan ravintolatilan ja aulan sijoittelu on määritellyt tilaohjelmaa ja niissä on tiettyä yhteneväisyyttä, onhan niiden kaikkien tavoitena ollut tarjota puitteet suuren väkijoukon kokoontumiseen.

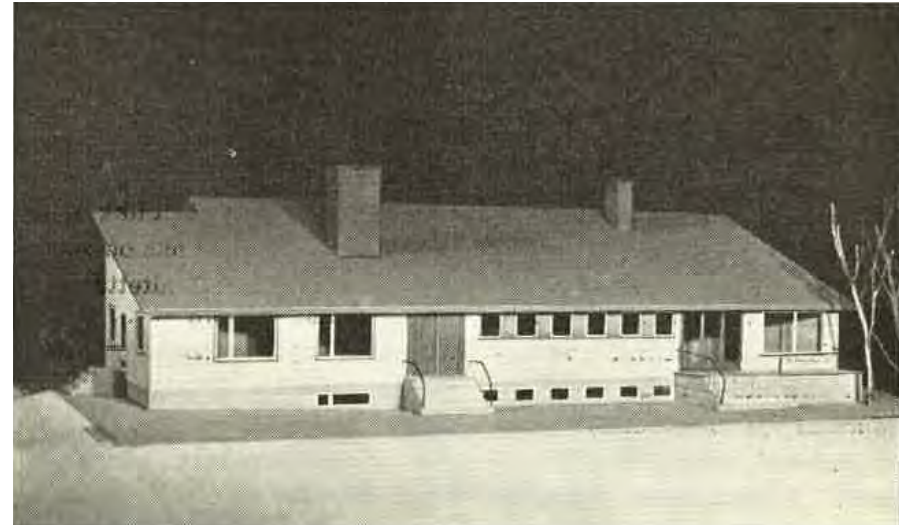
Seurantalojen rakentamisella on pitkä historia. Erilaisia tyyppi- ja mallipiirustuksia laadittiin eri

liikkeiden keskusjärjestöjen toimesta jo 1900-luvun alkuvuosikymmeninä ja niiden mukaan tai niitä mukaillen toteutettiin useita rakennuksia. Myöhempiä malleja edustavat Jussi Paatelan kahden erikokoisen nuorisoseurantalot mallipiirustukset vuodelta 1949 ja Työväenyhdistysten Keskusliiton julkaisema vihkonen vuodelta 1958, jossa esiteltiin arkkitehti Sirkka Tarumaan piirustukset neljälle erikokoiselle toimitalolle.¹⁰

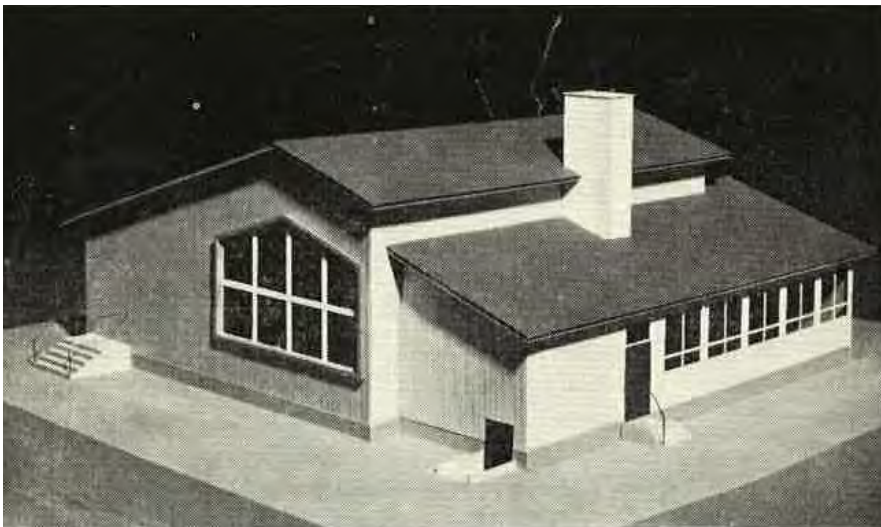
¹⁰ Tyypipiirustuksia, Pakkala 2008, 60.

Tarumaan Toimitalotyyppi A, jonka sali oli mitoitettu 90 hengelle. *Tyyppirakennuksia*, 4.

Tarumaan Toimitalotyyppi C, jonka sali oli mitoitettu 208 hengelle. *Tyyppirakennuksia*, 10.

Tarumaan Toimitalotyyppi B, jonka sali oli mitoitettu 120 hengelle. *Tyyppirakennuksia*, 7.

Tarumaan Toimitalotyyppi D, jonka sali oli mitoitettu 285 hengelle. *Tyyppirakennuksia*, 13.

Vanhimmat seurantalot ovat 1880-luvulta ja kiivainta rakennusaikaa oli 1900-luvun ensimmäinen puolisko.¹¹ Suurin osa Suomen 2500 toiminnassa olevasta seurantalosta on puurakenteisia ja moni niistä sijaitsee maaseudulla. Ne ovat myös kooltaan huomattavasti kaupungin keskustojen kohteita pienempiä. Rakennustutkija Leni Pakkalan ja historiantutkija Tero Tuomiston mukaan seurantalons keskimääräinen koko on 380 m². Työväentalot ovat tätä lukua yleensä kookkaampia.¹² Oman ryhmänsä muodostavat kaupunkikeskustojen työväentalot. Ne ovat kokoluokaltaan yli tuhat neliometriä ja niihin sisällytettiin usein ulos vuokrattavia tiloja, kuten toimistoja. Useiden tuhansien neliömetrien suuruisia kiviä työväentaloja rakennettiin kaupunkikeskustoihin jo 1900-luvun alussa. Ne ovat alueensa merkkirakennuksia, huomattavia rakenteita, jotka ovat Työnkulmaa paljon suurempia kooltaan. Hyviä esimerkkejä ovat Helsingin, Tampereen ja Oulun työväentalot.¹³

Työväentalojen rakentaminen jatkui 1950-luvulla, jolloin etenkin pienemmät kaupungit saivat työväentalonsa. Pohjois-Savoa paikallisesti tarkasteltaessa on vuosina 1900–1987 eli kiivaimman seuratalorakentamisen aikana alueelle rakennettu yhteensä 134 työväntaloa. Näistä Työnkulman jälkeen rakennettiin seitsemän.¹⁴

3.2 Vertailu muihin seurantaloihin

Jotta Työnkulma voidaan ymmärtää osana sodanjälkeistä seurantalorakentamista kaupunkikeskustoissa, Seurantalot.fi-sivuston kautta on etsitty toiminnassa olevia samaa kokoluokkaa ja aikakautta edustavia seurantaloja kivistä rakennettuina kaupungin keskustoissa. Alla olevat tiedot pohjautuvat pitkälti kyseisen verkkosivun tietoihin, joita on täydennetty muista lähteistä saaduilla tiedoilla. Muun muassa kohteiden kaavamerkintöjä on selvitetty sijaintikaupunkien kaavoituspalveluista. Tarkemmin esiteltyjen kohteiden lisäksi on kerätty listaa muista aikakauden seurantaloista, jotka eivät ole suoraan verrannollisia Työnkulman kanssa, mutta antavat kuvaa ajan seurantalorakentamisen painopistealueista.

¹¹ Tuomisto ja Pakkala 2008, 10.

¹² Tuomisto ja Pakkala 2008, 14.

¹³ seurantalot.fi/talot/255-tampereen-ty%C3%B6v%C3%A4enyhdistys-ry-1780; seurantalot.fi/talot/873-oulun-j%C3%A4rjest%C3%B6yhdistys-ry-2278.

¹⁴ Hyvönen 1988.

Varkauden Tori-Torppa. Kuvakaappaus, Google maps.

Tori-Torppa, Varkaus

Pohjois-Savon Varkauden Tori-Torppa sijaitsee Työnkulman tavoin kaupunkikeskustassa. Se valmistui 1951 ja sen huoneistoala on 1202 m². Rakennus on yksikerroksinen. Sen runko on tiiltä ja julkisivultaan se on osin rapattu ja osin peltipintainen, osin harja- ja osin tasakattoinen. Rakennuksessa on juhlatilojen lisäksi asuin- ja kokoustiloja. Salin sijaintia ei ole selkeästi erotettavissa julkisivusta, joskin sisäänkäynti viittaa selkeästi julkiseen tilaan.¹⁵ Ajantasa-asemakaavassa vuodelta 1994 rakennus on liike- ja toimistorakennusten korttelialueella (K).

¹⁵ seurantalot.fi/talot/1590-ty%C3%B6v%C3%A4en%C3%A4rjest%C3%B6jen-oy-3186. Hyvönen 1988, 66.

Savonlinnan Kisalinn. Kuvakaappaus, Google maps.

Kisalinn, Savonlinna

Etelä-Savon Savonlinnan keskustassa sijaitseva Kisalinn on vuodelta 1955. Savonlinnan työväenyhdistyksen toimiston lisäksi tiloissa toimi pitkään Savonlinnan kaupunginteatteri, joka on nyt muuttanut pois ja tilat ovat tältä osin tyhjillään. Rakennuksessa on myös kokoustiloja ja maantasokerroksessa on liiketiloja. Kaksi-kolmekerroksinen rakennus on rapattu ja harjakattoinen. Sali ja näyttämötila paljastuvat julkisivussa toisen kerroksen ikkunasommitelman kautta.¹⁶ Ajantasa-asemakaavassa vuodelta 1988 rakennus on liikerakennusten korttelialueella (KL).

¹⁶ seurantalot.fi/talot/1350-savonlinnan-ty%C3%B6v%C3%A4enyhdistys-ry-2136.

Pietarsaaren Toimitalo. Kuvakaappaus, Google maps.

Valkeakosken Työväentalo. Kuvakaappaus, Google maps.

Toimitalo, Pietarsaari

Pohjanmaalla kaupunkikeskustassa sijaitsee Pietarsaaren Toimitalo. Sen ensimmäinen osa valmistui 1956 ja sen kokonaishuoneistoala vuonna 1963 valmistuneen uuden osan kanssa on 1687 m². Rakennus on osin rapattu, osin tiilipintainen ja osin levytetty. Juhlasalin erottaa pihanpuoleisesta fasadista. Kattoprofiili on vaihteleva.¹⁷ Ajantasa-asemakaavassa vuodelta 1962 rakennus on huvi- ja viihdetarkoituksia palvelevien rakennusten korttelialueella (YV).

¹⁷ seurantalot.fi/talot/2065-toimitaloyhdistys-f%C3%B6rening%C3%A5rden-ry-1795.

Työväentalo, Valkeakoski

Pirkanmaalla Valkeakosken Työväentalo on vuodelta 1958 ja sen alkuperäinen huoneistoala oli 1957 m². Rakennus sijaitsee aivan kaupungin ytimessä ja on Valkeakosken työväenyhdistyksen toimitalo kokous- ja saunatiloineen. Kiinteistössä toimii myös elokuva-teatteri. Yksi-kolmikerroksisen rapatun rakennuksen maantasokerroksessa on liiketiloja. Rakennus on tasakattoinen. Sali jää rakennuksen sisälle eikä sitä ole havaittavissa julkisivussa muuten kuin että pääsisäänkäynnin massiivisuus viittaa rakennuksen sisällä sijaitsevaan julkiseen tilaan.¹⁸ Ajantasa-asemakaavas-

¹⁸ seurantalot.fi/talot/461-valkeakosken-ty%C3%B6v%C3%A4nyhdistys-ry-1859.

sa vuodelta 2007 rakennus on asuin-, liike- ja toimitorakennusten korttelialueella (AL). Asemakaavan muutos liittyy tontin täydennysrakentamiseen. Työväentalo-osaa korotettiin osittain ja siihen liitettiin uusi, kookas asunto-osa.

Kainuun Kansanpirtti. Kuvakaappaus, Google maps.

Karkkilan Kansantalo. Kuvakaappaus, Google maps.

Kainuun Kansanpirtti, Kajaani

Kainuun Kansanpirtti Kajaanissa rakennettiin vuosina 1950–1956. Sen huoneistoala 1080 m² ja se sijaitsee Kajaanin keskustan tuntumassa. Rakennus on kaksi-kolmikerroksinen ja sen julkisivu on osin rapattu, osin levyvuorattu.¹⁹ Ajantasa-asemakaavassa vuodelta 1985 rakennus on liikerakennusten korttelialueella (AL).

Kansatalo, Karkkila

Uudenmaan Karkkilan Kansantalo on valmistunut vuonna 1957 ja se sijaitsee keskusta-alueella. Kolmikerroksisen rakennuksen pinta on rapattu ja maantasokerroksessa on liiketiloja. Katto on harjakatto.²⁰ Ajantasa-asemakaavassa vuodelta 1996 rakennus on asuin-, liike- ja toimistorakennusten korttelialue, jolle saa sijoittaa kokoontumistiloja (ALY).

19 seurantalot.fi/talot/2174-kainuun-kansanpirtti-ry-2519.

20 seurantalot.fi/talot/1332-karkkilan-kansantalo-yhdistys-ry-4103.

Helsingin Työväentalon vuonna 1955 valmistunut kolmas osa. Kuva vihkosesta *Tervetuloa Talolle* vuodelta 1987, alkuperäinen kuva Työväen arkistosta.

Raahen työväentalo. Kuvakaappaus, Google maps.

Työväentalo, Helsinki

Helsingin Työväenyhdistyksen Graniittilinnana tunnettu toimitalo valmistui alun perin Siltavuoreen vuonna 1908. Rakennusta laajennettiin ensimmäisen kerran vuonna 1925 ja vuonna 1955 se sai toisen laajennusosan. Tämä laajennusosa oli toimistorakennus, jonka suunnitteli arkkitehti Heikki Sysimetsä. Rakennuksen katutasoon tuli liiketilaa, ylimpiin kerroksiin keskeiskäytävän varrelle sijoittui pieniä toimistohuoneita. Toimistoihin sijoittui yhdistyksen jäsenliittoja. Helsingin Työväentalon historiaa tutkineen Tero Tuomiston mukaan sodanjälkeinen uudisosa rakennettiin puhtaasti palkattuna työnä.²¹

²¹ Tuomisto 1988, 31–34.

Seitsemäkerroksisen rakennuksen kahden alimman kerroksen julkisivu on harmaata laattaa, mikä liittyy sen viereisen osan graniittiharkoista tehtyyn vuoraukseen. Myös rakennusosien kattolinjat ovat samalla tasolla. Uudisosassa on tämän linjan yllä ylin kerros sisäänvedettynä. Ajantasa-asema-kaavassa vuodelta 2008 rakennus on liike-, toimisto-, hotelli- ja yhdistystoimintaa palvelevien rakennusten korttelialuetta (KHY). Itse rakennus on merkitty suojeltavaksi merkinnällä sr-2. Se on historiallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokas, sitä ei saa purkaa eikä sen julkisivuun tai kadunpuoleiseen vesikattoon tehdä historiallista tyyliä vaarantavia muutoksia.

Työväentalo, Raahе

Myöhempää rakennusaikakautta edustava, mutta tyyliään ja toiminnoiltaan Työväentaloon vertautuva on Pohjois-Pohjanmaan Raahen keskustassa sijaitseva Raahen Työväentalo. Se on vuodelta 1969 ja sen huoneistoala on 1122 m². Rakennuksessa on liiketiloja ja myös tässä kohteessa juhlasali erottuu julkisivussa toisen kerroksen ikkunarivistönä. Rakennus on tiilipintainen ja juhlasalin osa julkisivusta on peltiä. Kaksikerroksista juhlasalia lukuun ottamatta rakennus on yksikerroksinen. Se on tasakattoinen.²² Ajantasa-asemakaavassa vuodelta 1950 rakennus on yleisten rakennusten korttelialuetta (Y).

²² seurantalot.fi/talot/734-raahen-demokraattinen-yhdistys-ry-1630.

Vertailukohteiden kaavatarkastelu

Usean seurantaloon nykykäyttö vastaa pitkälti alkuperäistä toimintaa. Toisissa muutoksia on enemmän. Kun kiinteistöjä kehitetään ja niiden käyttötarkoitus muuttuu, asemakaavaa joudutaan usein muuttamaan ja suojelutarvetta arvioimaan. Tässä työssä lähempään vertailuun otettujen kohteiden ajantasa-asemakaavat ovat pääsääntöisesti kymmeniä vuosia vanhoja. Tämän perusteella kyseisiin seurantaloihin on kohdistunut melko vähäisessä määrin merkittäviä muutospaineita. Kahdeksasta vertailukohteesta yhden asemakaava on 1950-luvulta, yhden 1960-luvulta, kahden 1970-luvulta, kahden 1980-luvulta ja kahden 2000-luvulta. 2000-luvulla laadittujen asemakaavamuutosten yhteydessä yksi vertailukohteista on suojeltu merkinnällä sr-2. Kyse on maamme yhden merkittävimmän työväentalon laajennusosasta. Helsingin työväentalon vanhin osa on suojeltu sr-1 merkinnällä. Valkeakosken Työväentalon uusi asemakaava vuodelta 2007 on laadittu tilanteessa, jossa rakennusta korotettiin ja laajennettiin. Vanhaa osaa ei tällöin suojeltu.

Vertailuun otettujen seurantaloiden yleisin kaava-merkintä on liike- ja toimistokäyttö. Näitä kohteita on kolme. Kahden kohteen merkinnässä on toimisto- ja liikekäytön lisäksi myös asuinkäyttö. Yksi rakennus on merkitty viihde- ja huvirakennukseksi ja toinen on korttelissa, jossa on liike- ja toimistokäytön lisäksi hotellitoimintaa. Vanhimmassa, alkuperäisessä 1950-luvun kaavassa on seuratalo merkitty yleiseksi rakennukseksi.

Yllä esitellyt kaupunkikeskustoihin rakennetut seurantalot ovat melko harvalukuinen joukko suhteessa koko sodanjälkeiseen seurantalotuotantoon.

Pääosa seurantaloista on selkeästi kooltaan pienempiä ja ne sijaitsevat taajamissa tai haja-asutusalueilla kaupunkikeskustojen sijaan.

Seurantalot keskustojen ulkopuolella

Haja-asutusalueella sijaitsevia seurantalot rakennettiin 1950-luvulla useita, muun muassa:

- Pohjois-Pohjanmaan Ylikiimingin Sarastus valmis tui 1958.²³
- Keski-Suomen Kalmarin Nahjus on vuodelta 1956.²⁴
- Pohjois-Savon Pielaveden Toimela on vuodelta 1958.²⁵
- Keski-Pohjanmaan Alaviirteen Meripalviljonki on vuodelta 1959.²⁶
- Keski-Suomen Säynätsalon Muuratsalossa vuonna 1952 valmistunut Vasemmistoliiton työväentalo on huoneistoalaltaan 600 m².²⁷
- Uudenmaan Loviisan Bildande Nöjen on vuodelta 1951.²⁸
- Uudenmaan Porvoon Byagillet on vuodelta 1953.²⁹
- Uudenmaan Kirkkonummen Bygdebo on vuodelta 1951.³⁰

23 seurantalot.fi/talot/501-nuorittan-nuorisoseura-ry-1524.

24 seurantalot.fi/talot/2360-kalmarin-nahjus.

25 seurantalot.fi/talot/1410-pielaveden-sulkavan-maa-ja-kotitalousseura-ry-3011.

26 seurantalot.fi/talot/1104-alaviirteen-nuorisoseura-ry-3294.

27 seurantalot.fi/talot/1761-s%C3%A4yn%C3%A4tsalon-vasemmistoliitto-2084.

28 seurantalot.fi/talot/952-bildande-n%C3%B6jen-r-f-1045.

29 seurantalot.fi/talot/2203-byagillet-r-f-1049.

30 seurantalot.fi/talot/1520-vohlsnejdens-ungdomsf%C3%B6rening-r-f-1911.

- Nauvon Bygdegården on vuodelta 1951 ja sen huoneistoala on 204 m².³¹
- Etelä-Pohjanmaan Evijärven Innankylän nuorisoseuran tilat ovat vuodelta 1951 ja rakennuksen huoneistoala on 243 m².³²

Taajama-alueella sijaitsevia, Työnkulmaa pienempikokoisia 1950-luvun kohteita ovat mm.

- Pohjois-Pohjanmaan Haapajärven Työväentalo on vuodelta 1950 ja sen huoneistoala on 410 m².³³
- Keski-Suomen Jyväskylän Vaajakosken Työväentalo on vuodelta 1952.³⁴
- Lapin Kemin Karihaaran kansantalo on vuodelta 1956 ja sen huoneistoala on 482 m².³⁵
- Pohjois-Savon Kiuruveden Puistonkulma on vuonna 1957 valmistunut, ja se on huoneistoalaltaan 670 m².³⁶ Rakennuksen on suunnitellut Kaj Michael.³⁷
- Lapissa Kemin FC-88 seuratalo on rakennettu 1959. Sen huoneistoala on 348 m².³⁸
- Pohjois-Savon Varkauden Huvipirtti on vuodelta 1952 ja sen huoneistoala on 696 m².³⁹

31 seurantalot.fi/talot/1504-nagu-hembygdens-v%C3%A4l-r-f-3062.

32 seurantalot.fi/talot/646-evij%C3%A4rven-inankyl%C3%A4n-nuorisoseura-ry-1069.

33 seurantalot.fi/talot/1708-haapaj%C3%A4rven-ty%C3%B6v%C3%A4ntal%C3%A4nyhdistys-sarastus-ry-1086.

34 seurantalot.fi/talot/698-vaajakosken-ty%C3%B6v%C3%A4ntalon-kannatusyhdytyk-ry-1853.

35 seurantalot.fi/talot/1180-karihaaran-j%C3%A4rjest%C3%B6yhdistys-ry-2484.

36 seurantalot.fi/talot/568-vasemmistoliiton-kiuruveden-kunnallisyhdistys-ry-3016.

37 Hyvönen 1988, 38.

38 seurantalot.fi/talot/1640-fc-88-kemi-ry-4552.

39 seurantalot.fi/talot/1787-k%C3%B6n%C3%B6npellon-sos-dem-ty%C3%B6v%C3%A4nyhdistys-ry-1364.

3.3 Seurantalot ja talkoohenki

Työnkulman merkittävyyttä arvioitaessa esiin on nostettu sen talkoisiin pohjautuvan rakennustavan merkittävyys. Taloa on pidetty poikkeuksellisen suurena talkooponnistuksena. Kolmikerroksisena ja kooltaan 2000 kem se on selkeästi keskivertotyöväentaloja suurempi. Toisaalta seurantalorakentamiseen kuuluu jo ideologiselta lähtökohdaltaan talkoorakentaminen. Kotiseutuliiton julkaisema kirja vuodelta 2008 *Yhdessä rakennetut* kertoo jo nimensäkin perustella seurantaloiden yhteisöllisestä rakennustavasta. Leni Pakkalan ja Lea Varpasen vuoden 1977 *Työväentalo-tutkimuksen* mukaan rakentaminen tapahtui kaikissa taloissa osittain talkoilla. Rakentamisen lisäksi talon ylläpito ja toiminnan pyöritys perustuivat talkoisiin. Näin tehtiin kustannusten säästämiseksi mutta myös yhteishengen nostamiseksi. Maalla omin käsin puusta rakentaminen oli yleisempää, kaupunkien kivitalojen rakentamiseen palkattiin myös ammattilaisia.⁴⁰

Jo 1900-luvun alun kaupunkikeskustojen suurikoisten seurantaloiden rakentamisessa hyödynnettiin talkooväkeä. Esimerkiksi Helsingin Siltasaaren Graniittilinna toteutettiin osin talkoovoimin.⁴¹ Talkoohenki korostui vielä jälleenrakennuskauden Suomessa, jolloin poliittinen kenttä muuttui ja kaupungistuminen oli voimakasta. Osuvasti samaan aikaan kun Työnkulman toimintaa käynnistettiin, Työväenyhteisöjen keskusliitto julkaisi ohjekirjasen nimeltään *Talkooaapinen*. Kirjassa ojeistettiin työväentalojen rakentamisen ja kunnosta-

misen toimintamalleihin. Kirjasen julkaisuvuosi 1958 omistettiin työväentalojen talkoovuodeksi.⁴²

Muita kiviisiä työväentaloja, joita on korostetusti mainittu rakennetun talkoovoimin, on tässä tutkimuksessa tullut esiin muutamia. Tunnetuin esimerkki on työväentaloksi alun perin rakennettu Helsingin Kulttuuritalo. Helsingin Kulttuuritalo rakennettiin vuosina 1955–1958 ja sen suunnitteli Alvar Aalto. Anu Kostander on Helsingin yliopiston Valtiotieteellisen laitoksen poliittisen historian alan pro gradu-työssä tutkinut Kulttuuritalon rakentamisprosessia ja toiminnan käynnistämistä. Hän näkee talkoorakentamisen paikan hengen syntyprosessina. Rakentamisprosessi oli rakentajilleen osoitus työväen voimasta.⁴³ Talkoisiin osallistui runsaasti ihmisiä niin pääkaupunkiseudulta kuin ulkopaikkakunnilta. Työnkulmaa koskevien haastattelujen valossa vastaavaa rakentajien hankintaa niin Kuopiosta kuin sitä ympäröivästä maakunnasta oli myös Työnkulman tapauksessa.

Työnkulmaa merkittävästi kookkaamman Kulttuuritalon talkootyön organisoinnista vastanneen talkootyön jaoston kortistossa on yli 5000 talkoolaisen nimet. Heidän työpanoksensa oli muutamasta tunnista aina 400 työtuntiin.⁴⁴ Yhteensä talkootöitä tehtiin jopa 150 000. Ammattimaisen työnjohdon alla toiminut talkooväki työskenteli rakennustyömaalla päivittäin noin kahden vuoden ajan.⁴⁵

Myös Hyvinkään Järjestöalo, joka on vuonna 1958 valmistunut ja rakennusmestari Arvi Rosti-

Hyvinkään Järjestöalo. Kuvakaappaus, Google maps.

lan suunnittelema, rakennettiin talkoovoimin. Sen huoneistoala on 502 m²,⁴⁶ eli rakennus on selkeästi Työnkulmaa pienempi, mutta sen rakentamisprosessi vastanee Kulttuuritaloa enemmän Työnkulman rakentamista. Hyvinkään keskustassa sijaitsevan järjestöaloiden historiassa on paljon samaa kuin Työnkulmassa, kuten se, että rakentamisen taustalla oli useita vasemmistolaisia paikallisjärjestöjä, jotka perustivat Järjestöaloyhdistyksen. Talkootöihin osallistui satoja talkoolaisia. Talon rakentamista varten perustetun talousvaliokunnan laskelmien mukaan töissä piti olla vähintään 15 henkeä viitenä iltana viikossa hankkeen etenemiseksi. Koska taloa rakennettiin pääosin iltaisin ja vapaapäivinä, ja koska varoista oli jatkuvasti pulaa, taloa rakennettiin kahdeksan vuotta. Näin saatiin rakennettua talo, jossa vain vain sähkötyöt ja juhlasalin parketin asennus teetettiin ulkopuolisena työnä.

40 Pakkala ja Varpanen 1977, 31–42, Tuomisto ja Pakkala 2008, 12–13.

41 Tuomisto 1988, 12.

42 Tammisto 1958.

43 Kostander 2010.

44 Malmberg 2008, 10.

45 Helsingin kulttuuritalo 1958, Sippo 2008, 4.

46 seurantalot.fi/talot/2098-hyvink%C3%A4%C3%A4n-j%C3%A4rjest%C3%B6alos%C3%A4%C3%A4ti%C3%B6-rs-1137.

Työnkulman talkoorakentajia töissä. Kuva saatu Kari Turuselta, alkuperäiset toimitettu Kuopion kulttuurihistorialliseen museoon.

Työnkulman talkoolaisten yhteiskuva. Kuva saatu Kari Turuselta, alkuperäiset toimitettu Kuopion kulttuurihistorialliseen museoon.

Rahaa rakentamiselle hankittiin erilaisin keräyksin, arpajaisin ja lainoin.⁴⁷ Samoja teemoja toistuu myös Työnkulman rakennusprosessin kuvauksessa.

Talkootyön huomiointi suunnittelussa

Useissa Työnkulmaa koskevissa lausunnoissa ja kannanotoissa on korostettu Työnkulman edustavan arkkitehtinsa hyvää osamista ja paneutumista asiakkaan tarpeisiin. Sen muotokieli edustaa sosiaalisuutta,

käytännöllisyyttä, edullisuutta ja muunneltavuutta.⁴⁸ Toisaalta arkkitehti Lasse Kosunen on Työnkulman rakennushistoriallisessa selvityksessään arvioinut, että ”Tilauksen luonne, halvalla ja talkootyön mahdollistaen, ei ole tarjonnut suunnittelijalle samanlaisia lähtökohtia kuin vastaavan tilaohjelman omaava julkinen rakennushanke”.⁴⁹ Hän pitää rakennuksen muotokieltä tarkoituksenmukaisen yksinkertaisena ja rakennustapaa aikakaudelleen tavanomaisena, jotta rakennustöiden toteuttaminen edullisesti ja mahdol-

lisimman pitkälti talkoovoimin olisi mahdollinen. On kuitenkin muistettava, että muotokieleltään hyvin haasteellinen Kulttuuritalo rakennettiin samaan aikaan talkoovoimin ja että Työnkulman metallilevyihin perustuva julkisivuverhous oli aikansa uutuus, joka yleistyi nopeasti mutta oli tekniikkana uusi ja oletettavasti monelle Työnkulman rakennustöihin osallistuneelle rakennusmiehelle tuntematon. Se, miten pitkälti Työnkulma rakennettiin talkoin ja miten tämä rakentamistapa vaikutti rakennuksen muotokieleen, jää tämän työn puitteissa avoimeksi. Lasse Kosunen rakennushistorialliseen selvitykseen sisältyneessä arkistotutkimuksessa ei löytynyt Toimitilayhdistyksen pöytäkirjoja, joista asiaan voisi saada lisävaloa.

47 Hämäläinen 2009, hyvinkaanjarjestotalo.fi/Lauri%20Muistola%20muistelmia%201.htm.

48 Kosunen 2011, 1–2. Kuopion kulttuurihistoriallisen museon lausunto 3.7.2012, Pohjois-Savon perinnepoliittinen yhdistys ry:n lausunto 9.7.2012.

49 Kosunen 2011, 19.

3.4 Seurantalo ja ajan liikerakennukset

Tero Tuomisto on todennut, 1950-luvulta alkaen voidaan havaita työväentaloissa kehitystä liikerakennusten ja kauppakeskusten suuntaan.⁵⁰ Keskustoihin rakennettuihin työväentaloihin kuului 1950-luvulla lähes poikkeuksetta kaupallisia tiloja. Liiketilojen määrä kasvoi kaupungistumisen myötä ja myymäläkoot kasvoivat. Tuona aikana rakennettiin ensimmäiset ostoskeskukset ja liikerakentaminen kehittyi. Suomen ensimmäinen ostoskeskus valmistui Munkkiniemeen 1959, jolloin myös Puotinharjun Puhoksen rakentaminen aloitettiin. Nämä ostoskeskukset oli suunniteltu siten, että kaikki liikkeet olivat yhdessä kerroksessa. Ne sijaitsivat kaupunkikeskustojen sijaan lähiöissä.

Samaan aikaan maassa rakennettiin lukuisia aikaisempaa suurempia myymälöitä ja tavarataloja. Tavaratalorakentamista kehitti etenkin SOK, joka avasi ensimmäisen tavaratalon Helsinkiin 1952. Vuosikymmenen lopulla tavarataloja oli jo kymmenen. Heti seuraavan vuosikymmenen alussa osuuskauppojen tavaratalojen määrä kolminkertaistui ja vanhat puurakenteiset keskusmyymälät korvattiin kivirakenteisilla keskustavarataloilla. Kuopioon vuonna 1966 valmistunut tavaratalo oli jo SOK:n 48. tavaratalo. Sen on suunnitellut Pauli Lehtinen, jonka on ollut suunnittelemassa ainakin seitsemätoista Osuuskaupan tavarataloa.⁵¹

Yhteen tasoon rakennettujen ostoskeskusten ja keskusliikkeiden omistamien tavaratalojen lisäksi

syntyi yksityiskauppiainien yhteistavarataloja, joista varhaisia esimerkkejä ovat Kaj Michaelin suunnittelema H-talo Kuopiossa ja Espooseen rakennettu Heikintori. Näissä rakennuksissa myymälätilat oli sijoitettu valopihan ympärille ruotsalaisen esikuvansa tavoin.⁵²

Yhtenäistä näille kaikille uusille liikerakennuksille koosta riippumatta on laajojen lasipintojen käyttö katuulkisivussa. Näyteikkunoista tehtiin mahdollisimman suurikokoisia kun vielä 1900-luvun alkuvuosikymmenten liiketiloissa ikkunat vuorottelivat umpinaisten seinäosien kanssa.

Työnkulma on hyvä esimerkki ajan liikerakentamisen yhdistämisestä työväentalorakentamiseen. Rakennus on muotokieleltään lähellä ajan liikerrakennuksia. Rakennus luokiteltiin liikerakennukseksi kaavamutoksen yhteydessä 1980-luvun alussa. Muiden yllä esiteltyjen seurantalojen tapaan Työnkulman maantasokerros on ollut pääosin kaupallista tilaa alusta asti ja liiketiloja on vuokrattu vuosikymmenten saatossa tarpeen mukaan. Toisen kerroksen juhlasali on näyttäytynyt julkisivussa korkeiden ikkunoiden nauhana. Muissa ajan työväentaloissa on talon sisään kätkeytyvää julkista tilaa markkeerattu joko vastavain toisen kerroksen kookkaiden ikkunoiden rivein tai valittu ratkaisuksi muun muassa sisäänkäyntien korostamisen ja muusta massasta erottuvien osien ja kattomuotojen käytön. Toisaalta esimerkiksi Karkkilan Kansantalon julkisivun arkkitehtuurissa ei ole lainkaan julkisen rakennuksen elementtejä. Tässä Kansantalossa on luovuttu perinteisestä juhlasalista. Sen sijaan talossa on kokous- ja toimistotiloja.⁵³ Vas-

taavaan ratkaisussun päädyttiin Kuopiossa 1980-luvun lopulla kun Kuopion Sosiaalidemokraattisen Työväenyhdistyksen omistama Koy Puijonkatu 23 eli Sektori-niminen kiinteistö rakennettiin kauppatorin reunalle. Myöskään tässä 9600 m² kokoisessa kiinteistössä ei ole juhlasalia, ja suurin osa tiloista on vuokrattu liike- ja varastotiloiksi.⁵⁴

⁵⁰ Tuomisto 2008, 82.

⁵¹ ark-byroo 2015, 10–18.

⁵² Rieki 2005, 125.

⁵³ <https://www.facebook.com/Kansantalo/info>.

⁵⁴ Hyvönen 1988, 23.

Työnkulman käyttö ja synty haastattelujen valossa

Koska Työnkulman merkityksen kartoittamista paikallisessa kulttuurihistoriassa on pidetty tärkeänä niin KHO:n kuin muiden kaavoitukseen ja Työnkulman suojelemaan kantaa ottaneiden tahojen toimesta, tämän työn puitteissa on toteutettu Työnkulman toiminnassa mukana olleiden henkilöiden haastatteluja. Haastatteluja laati jo vuonna 2012 Nina Pelli kulttuurihistoriallisen selvityksensä yhteydessä. Kun Pellin haastatteluissa korostui etenkin Työnkulman myyntiin johtaneiden syiden kartoitus, tässä työssä haluttiin saada laajempaa näkökulmaa rakennuksen toiminnan kehityskaareen ja Työnkulman merkitykseen kulttuurikeskuksena. Haastateltavista Kari ”Tumi” Turunen on ollut mukana Työnkulman toiminnassa aivan sen alkuajoista asti erinäisissä vastuullisissa tehtävissä, Outi Vuorikari edustaa kuopiolaista kulttuurin kuluttajaa, joka tarkastelee Työnkulmaa laajemmassa kontekstissa.

4.1 Kari ”Tumi” Turusen haastattelu

1. Oma tausta ja suhde Työnkulmaan

Kari Turusen kokemukset Työnkulmasta ulottuvat aina 1950-luvulle asti. Hän on nähnyt rakennusvaiheen sillä hänen isänsä ollut mukana rakentamassa. Hän muistaa rakennustyöläisten pikkujoulut ja muita juhlia. 1970-luvulla hänellä on ollut talon eri puolilla työpisteitä. 1990-lopulla (1997) hän veti kolme vuotta ely-keskuksen rahoituksella projektia, jonka tavoitteena oli talon

pelastaminen. Samaan aikaan hän oli rakentamassa kellaritiloihin teatterille, musiikille ja muuhun tämän tyyppiseen toimintaan suunniteltua monitoimitilaa. Hän oli myös mukana myymässä taloa.

2. Tarina talosta

Työväenliikkeellä oli jo ennen Työnkulmaa ollut San-karihautausmaan kulmilla toimitila nimeltä Kotikahvila, mutta tarvittiin isompia tiloja. Tonttia etsittiin keskustasta mutta sellaista ei heille haluttu myydä. Lopulta tontti saatiin suhteellisen halvalla syrjästä suon laidalta eli mahdollisimman huonolta sijainnilta.

Talo rakennettiin talkoilla. Talkoilla säästettiin kustannuksia ja se sitoi ryhmän tiiviisti toisiinsa, eli sillä oli yhteishenkeä luovaa ja tuttavuutta syventävää merkitystä. 1950-luku oli aikaa, jolloin työväenliike tuli yhteiskunnassa esiin eristyksistä. Talkooväkenä oli rakentamisen ammattilaisia. Myös naisia oli mukana talkoissa, kuten vanhoista kuvista voidaan nähdä. Heidän roolinsa ei ollut pelkkä muonitus vaan he osallistuivat ainakin joihinkin rakentamisen tehtäviin. Rakentaminen ei ollut vain Kuopion vaan koko maakunnan ponnistus. Maaseudun työväenyhdistysten paikallisjaostot ja urheiluseurat osallistuivat, talolliset antoivat puita metsistään rakentamiskäyttöön.

Talon taustalla oli Kuopion toimitaloyhdistys, jonka jäsenenä oli pienempiä yhdistyksiä, kuten vasemmistolaisia puolueita, ammattiyhdistyksiä ja urheiluseuroja. He järjestivät siellä omia tilaisuuksiaan ja juhlia. Alun perin tiloissa toimi kirjapaino ja

siellä oli salin lisäksi luentosaleja kansanvalistukselle. Talossa oli myös järjestöjen toimistoja. Aika nopeasti talon toiminnan luonne muuttui. Sitä perustamassa olevat järjestöt siirsivät toimintansa muualle. Siitä tuli tärkeä keikka- ja tanssipaiikka läpi aatteellisten taustojen. Siellä esiintyivät mm. talon omistavien yhdistysten kontaktien kautta neuvostoblokin muusikkoja ja suomalaisia sen ajan huippunimiä. Kari Turunen kuullut sanottavan, että 1950-60-lukujen Kuopiossa on 500 avioparia tavannut toisensa ensikertaa Työnkulman tilaisuuksissa.

1980-luvulla rakennuksen ylläpito nousi yhä suuremmaksi haasteeksi. Kun toimitilayhdistyksen monet jäsenyhdistykset olivat siirtäneet toimintansa pois talosta eivätkä maksaneet talosta vuokraa, piti saada korvaavia toimijoita tilalle. Näihin aikoihin taloon tuli liikeyrityksiä ja eri kahvilayrittäjiä.

Ylläpidon suunnitelmallisuus ja korjausten toteuttaminen olivat erityisen suuria haasteita. Tämä varmaankin pitkälti johtui rakennuksen hallinnon rakenteesta. Toimitilayhdistykseen kuului monia yhdistyksiä, joiden ensisijaiset tavoitteet olivat muuta kuin rakennuksen ylläpito ja kehittäminen. Työnkulma nähtiin tuottavana, sitä ei nähty oleellisena oman toiminnan kehittämiseksi. Rakennuksesta saatua tuottoa käytettiin muuhun tarkoitukseen kuin ylläpitoon. Suunnitelmallista ylläpitoa ei ollut, korjauksia tehtiin vain pakon edessä.

Talon huono kunto oli suuri haaste 1990-luvulle tultaessa. Sen kunnostukseen anottiin rahaa Kansan-

talojen liitolta, mutta tätä ei saatu. Sen sijaan tuolloin kulttuuriministerinä toiminut Suvi-Anne Siimes myönsi 500 000 markkaa salitekniikan parantamiseen. Samalla tehtiin vähäisiä muutoksia saliin, kuten lisättiin katsomo.

1990-luvulla taloa kehitettiin ja sen korjausta varten laadittiin paljon suunnitelmia ja selvityksiä rahoituksen haun tueksi. Muun muassa Kuopion tekninen koulu laati kunnostusarvion ja arkkitehti Matti Asikainen laati piirustukset, joissa oli suunniteltu uusiksi rakennuksen tekniset rakennelmat, lisätty hissit rakennuksen ulkopintaan ja uusittu vinttikerros, jonne sijoittuisi muun muassa sauna ja toimistotilaa. Kellarikerrokseen rakennettiin tuolloin monikäyttöinen teatteri/musiikkitalo ja sille olisi ollut paljon kiinnostuneita käyttäjiä. Ajatus oli, että alakerta oli aloitteleville kokoonpanoille, yläkerran päätila etabloituneille esiintyjille. Tiloja ei lopulta saatu käyttöön. Rakennustarkastus hylkäsi sen käytön, sillä siellä ei ollut koneellista ilmastointia ja suuren väkimäärän sallimiseksi tiloissa olisi pitänyt tehdä ilmanlaatuun liittyviä selvityksiä, mutta niihin ei ollut varaa.

3. Miksi päädyttiin myyntiin

Talon omistaminen kävi liian raskaaksi toimitilayhdistykselle. 2000-luvun alussa talo pyrittiin luovuttamaan kaupungille, mutta tämä ei halunnut ottaa sitä vastaan. Ostajan löytäminen oli vaikeaa. Talo myytiin siinä uskossa, että muilla toimijoilla olisi kyky ylläpitää sitä kulttuuritalana. Taloa ensin vuokranneilla ja sen sittemmin ostaneilla Rokkisedillä (Kuopion Rupla Oy) oli aluksi vireää toimintaa, mutta tämä sittemmin hiipui.

Työnkulman käyttöönvihkimistilaisuus. Kuva saatu Kari Turuselta, alkuperäiset toimitettu Kuopion kulttuurihistorialliseen museoon.

4. Miksi talo pitäisi säilyttää?

Kuopiossa on tarve sisäliikuntatiloille ja kulttuuri-tapahtumapaikoille. Musiikkikeskus ja teatteri ovat liian kalliita harrastelijaporukoille tai muille pienille toimijoille. Esimerkiksi Raittiustalo on liian pieni moneen toimintaan. Työnkulma on tunnelmaltaan myös kodikas ja viehättävä. Se on hyvin joustava. Sen

akustiikka on erityisen hyvä mm. kaarevan etuseinän, alaslasketun valaisin/akustokokonaisuuden, sekä detaljien kuten rimoitusten ja ulokkeiden ansiosta.

4.2 Outi Vuorikarin haastattelu

1. Oma tausta ja suhde Työnkulmaan

Vuorikari muutti 1970-luvulla Kuopioon ja halusi juurtua. Hän oli opiskellut kirjallisuutta ja opetti äidinkieltä työkseen. Hän halusi ammentaa ja nostaa esiin kulttuuriarvoja, joita pidetään helposti itsestään-selvyytenä. Hän on asunut Työnkulman läheisyydessä ja ollut mukana sen monissa musiikki- ja teatteritahtumissa.

2. Tarina talosta

Työnkulma rakennettiin aikana, jolloin työväenliike tuli näkyväksi ja hyväksytyksi yhteiskunnassa. Samoihin aikoihin kun Työnkulma rakennettiin, Isolle hautausmaalle pystytettiin punaisten muistopatsas. Myös tämä patsas on tiettävästi tehty talkoovoimin. Ne ovat kaksi konkreettista esimerkkiä työväen voimasta.

Työnkulma on ollut monenlaisen kulttuuritoiminnan näyttämönä. Vuoden 1991 alusta Kuopion teatteri joutui evakkoon Työnkulmalle muutamaksi näytäntökaudeksi ja sittemmin Ylioppilasteatteri on esiintynyt siellä pysyvämminkin. Siellä on esiintynyt maan kärkiartistejä ja se on ollut tärkeä nuorisokulttuurin tapahtumapaikka. Myöhemmin se on ollut tärkeä senioreiden päivätanssipaikka, jossa on käyty säännöllisesti kodin ulkopuolella, tavattu ihmisiä ja harrastettu liikuntaa. Se on ollut inspiroiva ympäristö ja eri sukupolvien käytössä aina 2000-luvulle saakka.

Talo on ollut myös neuvostoyhteyksien takia mukana kansainvälisessä toiminnassa. Vuonna 1983 oli sateinen kesä eikä Rauhalahdessa järjestettävien

sosialististen maiden osallistujista koostuvaa Juho Rissas -maalausleiriä ei voinut pitää ulkosalla. Leiri siirrettiin Työnkulmaan, jonne osallistujat maalasivat seinämaalauksia. Ne esittivät taiteilijoiden kotikyliensä maisemia, omakuvia yms. Maalaukset peitettiin sittemmin punaisen maalin alle. Monet näistä nuorista maalareista ovat sittemmin nousseet omissa synnyinmaissaan taide-elämän kärkeen, kuten puolalainen Zigmund Moritto. Työnkulmassa on filmattu myös Kaurismäkien Saimaa-ilmiötä 1981, eli Työnkulmalla on myös Kuopion ulkopuolista tunnettavuutta ja merkitystä.

3. Miksi toiminta hiipui?

Nuorisokulttuuri muuttui, esimerkiksi ravintoloista ja festareista tuli tärkeitä esiintymispaikkoja. Päivätanssitoiminta olisi varmaankin jatkunut jos tämä olisi ollut mahdollista. Toiminnalle osoitettiin uudet tilat, mutta ne olivat liian pienet ja kaikki halukkaat eivät aina mahtuneet mukaan, jolloin koko toiminta lopahti.⁵⁵ Ylioppilasteatterikin olisi luultavasti ollut halukas jatkamaan, mutta tiloihin olisi pitänyt tehdä jonkinlaisia päivityksiä, kuten parantaa ilmanvaihtoa. Eli esteeksi nousi myös rakennuksen huono kunto.

4. Miksi talo pitäisi säilyttää?

Työnkulma on ainoa 1950-luvulla rakennettu kiinteistö, joka oli tarkoitettu kokonaan julkiseen käyttöön. Se on palvellut tarkoitustaan puoli vuosisataa ja on edelleen Kuopion katukuvassa esimerkki aikansa arkkitehtuurista ja muistutus jälleenrakentamisen

ja talkootyön voimasta. Kuopiossa on tarvetta noin 100 hengen esiintymistilalle, jossa olisi näyttämö. Esimerkiksi nuorisotalossa (nykyiseltä nimeltään Kulttuuriareena 44) ja Raittiusseuran talossa on paljon ahtaampaa. Tarvitaan matalan kynnyksen esiintymispaikka. Työnkulman salin ja kahvilan tila yhdistelmä on toimiva kokonaisuus. Paikassa on myös aina ollut hyvä henki.

⁵⁵ Kuopion kaupungin kulttuuriympäristötyöryhmän 4.11.2016 antaman kommentin mukaan päivätanssitoiminta ei ole lakannut vaan jatkuu nykyisin Raittiustalossa.

Arvojen määrittäminen

Työnkulman merkitystä on arvioitu erinäisissä lausunnoissa ja kannanotoissa kahdella tasolla. Yhtäältä on korostettu toiminnan kautta syntyneitä kulttuurihistoriallista arvoa, toisaalta on painotettu rakennuksen arkkitehtonisia arvoja osana Kuopion sodanjälkeistä rakennuskantaa ja seurantalarakentamisen perinnettä. Tässä yhteenvedossa kerrataan ensin rakennuksen toiminnan päävaiheet, sitten tarkastellaan toimintaa aineettoman kulttuuriperinnön suojelun kriteerein ja arvotaan rakennusta ja sen rakentumista rakennustaiteellisesta näkökulmasta.

5.1 Toiminnan hiipuminen

Työnkulma rakennettiin kokoontumistiloiksi ja taustajärjestöjensä toimistotiloiksi. Katutasossa oli ulos vuokrattavaa liiketilaa. Kellarissa toimi kirjapaino. Toiminnan luonne muuttui melko nopeasti kun kiinteistöyhtiön taustajärjestöt siirsivät toimintojaan muualle tilan tarpeen kasvaessa ja muuttuessa. Työnkulma jäi tavallaan paitsioon.

1980-luvulla toiminta hiipui ja 1990-luvun laman jälkeen sitä ei enää korjattu. Rakennus tuli huonoon kuntoon ja sen omistaja eli Kuopion toimitilayhdistys ry yritti löytää sille tuloksetta uutta käyttöä. Omistaja oli teettänyt muunmuassa uusiokäyttösuunnitelmia. Omistaja päätti kuitenkin kokonaan luopua rakennuksesta ja yritti vuoden 2000 paikkeilla luovuttaa sen korjausvelvoitteella Kuopion kaupungille, joka kieltäytyi. Kiinteistö myytiin ulkopuoliselle, joka

vuokrasi tiloja ilmeisen edullisesti harrastus-, kerho- ja muuhun vastaavaan toimintaan, mutta tämä toimintamalli ei jäänyt pysyväksi. Pian kiinteistö vaihtoi uudelleen omistajaa, jolloin uudeksi omistajaksi tuli sen nykyinen omistaja, Lemminkäinen Talo Oy. Nykyinen omistaja osti kiinteistön tarkoituksenaan purkaa huonokuntoinen seurantalo ja rakentaa paikalle asuinkerrostaloja.

5.2 Kulttuurihistoriallinen arvo aineettoman kulttuuriperinnön suojelun näkökulmasta

Aineettomalla kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan elävää perinnettä ja se kattaa kaikki ihmisen toiminnan muodot. Elävänä ne siirtyvät sukupolvelta toiselle esimerkiksi suullisen perinteen ja sosiaalisen elämän käytäntöjen ja tapojen kautta, joskin saaden uusia muotoja. Toiminnan tuloksena voi syntyä fyysisiä tuotteita. Oleellista aineettoman kulttuuriperinnön määrittämisessä on jatkuvuus ja yhteisönsä elinvoimaisuus.⁵⁶ Tämä aineeton kulttuuriperintö on Unescon yleissopimuksella suojelema. Vuoden 2003 Unescon yleiskokouksessa hyväksymän sopimuksen tavoittena on edistää aineettoman kulttuuriperinnön suojelun lisäksi yhteisöjen ja yksilöiden aineettoman kulttuuriperinnön kunnioittamista sekä lisätä tietoi-

⁵⁶ aineetonkulttuuriperinto.fi.

suutta aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä. Suomi hyväksyi tämän yleissopimuksen "Yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta" vuonna 2013 (VN 47/2013) ja vuosina 2016–2018 toteutetaan toimenpideohjelma, jolla pyritään yleissopimuksen toimeenpanoon Suomessa. Toimeenpanossa keskeisinä toimijoina ovat yhteisöt, sillä heidän merkitys on suuri oman kulttuuriperintönsä tunnistamisessa ja määrittämisessä.⁵⁷

Työnkulman kulttuurihistoriallista merkitystä voidaan arvioida Unescon aineettoman kulttuuriperinnön kriteeristön pohjalta. Oleellista aineettoman kulttuuriperinnön arvottamisessa on siihen liittyvän yhteisön aktiivinen osallistuminen sen näkyväksi saattamiseen. Kansalaisjärjestöjen ja -liikkeiden esittämä vastustus Työnkulman purkamissuunnitelmiin voidaan tulkita merkeiksi yhteisön elinvoimaisuudesta ja pyrkimyksestä oman perinnön arvon määrittämiseksi. Toisaalta päätös kiinteistön myymisestä oli seuraus toiminnan hiipumisesta. Tilat jäivät tyhjiksi kun niille ei ollut käyttöä. Rakennus rapistui alkuperäisen omistajan omistuksen aikana, mikä entisestään rajoitti tilojen käyttöä ja käytön kehittämistä. Tässä suhteessa on vaikea nähdä Työnkulmaan liittyvän sellaista elävää aineetonta kulttuuriperintöä, joka olisi erityisen sopimuksen suojelussa.

⁵⁷ aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/toimeenpano-suomessa, aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/unescon-sopimus.

Kulttuurihistoriallisen näkökulman lisäksi Työnkulman arvoa määriteltäessä on korostettu sen tarjoamia mahdollisuuksia harrastustoiminnalle. Kuopiosta katsotaan puuttuvan sopivia tiloja harrastelijateattereille ja muille vastaaville kokoonpanoille. Tämä ei kuitenkaan ole syy suojella Työnkulmaa.

5.3 Rakennushistoriallinen ja rakennustaiteellinen arvo

Arkkitehti Kaj Michael oli hyvin tuottelias. Vaikuttaa siltä, että suurin osa Kaj Michaelin Kuopioon suunnittelemissa rakennuksista on säilynyt käytössä tähän päivään saakka. Kuopion keskustassa olevista kohteista suurta osaa on hoidettu hyvin. Esimerkiksi monissa asuinkerrostaloissa saattoi elokuussa 2016 havaita olevan peruskorjaus käynnissä. Kaj Michaelin vahvuus suunnittelijana tulee parhaiten esille asuinrakennuksissa, joiden julkisivuissa hän on käyttänyt voimakkaita värejä ja ruudukkoaiheita. Monissa kohteissa hän on myös yhdistänyt eri korkuisia volyymeitä toisiinsa. Näitä tehokeinoja ei ole käytetty Työnkulmassa, toisin kuin esimerkiksi samaa aikakautta edustavassa Raittiusseurantalossa tai Kauppakatu 55–57:ssä. Työnkulma jää ulkoasultaan vaatimattomaksi suhteessa muihin aikansa julkisiin tai puolijulkisiin rakennuksiin. Kaupunki, osuukauppa, kirkko tai vaikkapa varakas kauppiassuku ovat olleet vakaavareisempia rakennuttajia kuin pieni yhdistys. Työnkulman ominaispiirre onkin vähäeleisyys ja vaatimattomuus. Rakennusta ei rakennettu kaupungin tai kaupunginosansa komeimmaksi. Toisaalta arkkitehdin sommitteluratkaisu viittaa ajankohdan kompakteihin liikerakennuksiin

ja hän kokeili julkisivussa uudenlaista ratkaisua, metallijulkisivua. Työnkulman arkkitehtuuri ei kuitenkaan ole erityisen huoliteltua, mikä ilmenee esimerkiksi kulmatalon kahden pääjulkisivun eriparisuudesta, jolloin julkisivujen metallisuus jää kuriositeetiksi. Viitteet 1950-luvun liikerakennusten kansainvälisiin trendeihin, esimerkiki kantavien linjojen pysysuuntaisuuden korostaminen julkisivussa, jäävät heikoiksi verrattuna esimerkiksi samanaikaiseen 12-kerroksiseen Autotaloon (Valovirta ja Tuompo 1957) Helsingissä. Alumiinin käyttö herättää sinällään jatkokysymyksiä. Ensimmäinen metallijulkisivu Suomessa oli Alvar Aallon Rautatalossa vuonna 1954. Autotalon alumiinijulkisivuista tiedetään, että metallilevyt olivat kallista tuontitavaraa. Miten siis vähävaraisella työväenyhdistyksellä oli varaa rakentaa taloonsa alumiinijulkisivut? Ilmaan jää leijumaan kysymys siitä, oliko julkisivumateriaali mahdollisesti itänaapurin lahjoittamaa. Kenties materiaalivalintaan ja -hankintaan liittyi läheisen Keilatalon rakennushanke, jota Kaj Michael työsti samaan aikaan Työnkulman kanssa. Rakennukset valmistuivat 1957. Alumiinijulkisivuista oli arkkitehdillä jo kokemusta vuotta aiemmin valmistuneesta Savon Voiman toimitalosta.

Lopputuloksena oli modernin oloinen rakennus, jonka tilaohjelma oli aikansa kaupunkikeskustojen seurantalaille tyypillinen. Työnkulma ei sikäli uudistanut työväentalojen typologiaa, vaikka siinä oli liikerakentamisen piirteitä. Vaikka rakennuksen arkkitehtuuri on kokonaisuutena vaatimatonta, se ei kuitenkaan ole ajalleen tyypillistä.

Kun Työnkulmaa tarkastellaan seurantalorakentamisen jatkumossa, sijoittuu se suurten kivisten kau-

punkikeskustoissa sijaitsevien rakennusten sarjaan. 1900-luvun alussa kaupunkikeskustoihin rakennettiin kaupunkikuvallisesti merkittäviä ja rakennustaiteellisesti korkeatasoisia seurantaloja ja tuota aikaa voi pitää työväentalojen rakentamisen kannalta kulta-aikana. Monet näistä olivat Työnkulmaa huomattavasti suurempia.

Perinne jatkui sotien jälkeen. Merkittävin seurantalolta tältä ajalta on 1958 valmistunut Helsingin Kulttuuritalo. Sen arkkitehdiksi valittiin äskettäin akateemikoksi nimitetty, kansainvälisen uransa huipulla tuolloin ollut, Yhdysvalloista äskettäin Suomeen palannut Alvar Aalto, joka käsitteli Kulttuuritalon suunnittelutehtävää poikkeuksellisella antaumuksella antaen sille vapaan muodon, jonka on nähty muistuttavan punalippua. Arkkitehtuuri korostaa Kulttuuritalon suurta symboliarvoa: sen taustalla vaikutti sodan jälkeen laillistettu Suomen kommunistinen puolue, se sijaitsee Helsingin perinteisten työväenkaupunginosien ytimessä, ja se kuvastaa sivistyksen ja kulttuurin merkitystä työväestön piirissä. Rakennus onkin suojeltu rakennussuojelulain nojalla.

Kulttuuritalon vertaaminen muihin suomalaisiin 1950-luvun kivirakenteisiin työväentaloihin kaupunkikeskustoissa ei ole oikeudenmukaista, koska Kulttuuritalon symboliarvo on erityisen suuri ja se vertautuu lähinnä aikansa suuriin kulttuurilaitoksiin.

Yleisellä tasolla seurantalot noudattelivat aikansa rationalistista, niukkaa tyyliä. Kuten vertailu muihin suomalaisiin 1950-luvun kaupunkikeskustojen kivirakenteisiin, vastaavan kokoluokan kuin Työnkulma omaaviin työväentaloihin osoittaa, arkkitehtoninen edustavuus ja ulkomuoto vaihtelevat suuresti. 1950-luku ei ollut vilkkaan työväentalorakentamisen aikaa, mutta niitä

kuitenkin rakennettiin. Kymmenkunta taloa samassa kokoluokassa kuin Työnkulma on yhä säilynyt.

Seurantalarakentamisen perinteeseen liittyy talkoilla tekeminen. Vapaaehtoistyö sitoutti jäsenistön vaalimaan sekä aatetta että rakentamaansa taloa. Talkootyö mahdollisti rakennusten rakentamisen, koska palkattuna työnä rakennuskustannukset olisivat tulleet liian kalliiksi. Aikaisemmissa luvuissa on esitelty Helsingin Kulttuuritalon ja Hyvinkään järjestötalon rakentamisen organisoituminen, joita on tutkittu. Se, että Työnkulmassa käytettiin talkootyövoimaa, ei ollut erityisen poikkeuksellista, joskin tuohon aikaan suuria työväentaloja rakennettiin usein palkatun työväen voimin.

Monen seurantalons toiminta on muuttunut sitten alkuperäisen käytön. Kuitenkin vain kahden seurantalons osalta asemakaavaa on päivitetty 2000-luvulla uuden maankäyttö- ja rakennuslain aikana. Ainoastaan Helsingin työväentalon 1950-luvun lisärakennus on suojeltu julkisivujen osalta. Koska kyse on yhdestä maamme kansallisromanttisen kauden merkittävimpiin rakennuksiin kuuluvan Graniittilinnan laajennuksesta, suojelun lähtökohdat ovat muihin sodanjälkeisiin työväentaloihin nähden poikkeukselliset. Valkeakosken Työväentalon asemakaavan muutos vuodelta 2007 on laadittu täydennysrakentamisen tarpeisiin eikä vanhaa seurantalo-osaa ei suojeltu. Verrokkiaineistonsa pohjalta Työnkulman purku- ja suojelukysymyksen ratkaisemista voidaan

pitää ennakkotapauksena sodanjälkeisten, kaupunkikeskustoissa sijaitsevien työväentalojen kiinteistökehityshankkeissa. Koska rakennukset poikkeavat toisistaan niin paljon arkkitehtuurinsa ja ulkomuotonsa perusteella, ne eivät tässä mielessä muodosta yhtenäistä joukkoa.

6. Lähteet

Arkistolähteet

Kansanarkisto
Vanhoja valokuvia.

Kari ”Tumi” Turusen henkilökohtainen arkisto
Valokuvia Työnkulmasta. Alkuperäiset toimitettu Kuopion kulttuurihistorialliseen museoon.

Painamattomat lähteet

ark-byroo 2015. *Seutu-Sokos. Rakennushistoriaselvitys*. Helsinki 31.7.2015.

Kostiander, Anu, 2010. *Koko Kansan koti vai kommunistien pesäke? Helsingin Kulttuuritalon rakentaminen ja paikan henki 1955–1959*. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopiston Valtio-tieteellinen tiedekunta, Poliittinen historia.

Kosunen, Lasse, 2011. *Työnkulma, Kuopio. Rakennushistoriallinen selvitys*. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy.

Pelli, Nina, 2012. *Työnkulma – Rupla. Kiinteistö Oy Kuopion Maaherrankatu 25/Kuopio*. Kulttuurihistoriallinen selvitys. Historiapalvelut Pelli.

Tuomisto, Tero, 1988. *Kertomus talosta. Helsingin Työväentalon kahdekan vuosikymmentä*. Käsikirjoitus 1.8.1988.

Painetut lähteet

Halme, Anna-Maija ja Pakkala, Leni (toim.), 2008. *Yhdessä Rakennetut. Suomalaiset seurantalot*. Helsinki: Suomen Kotiseutuliitto.

Helsingin Kulttuuritalo 1958. Helsinki: Kulttuurityö ry.

Helsingin Työväenyhdistys ry, 1987. *Tervetuloa talolle*. Mainos- ja opaslehtinen.

Hyvönen, Onni, 1988. *Pohjois-Savon työväentalot*. Kuopio: Pohjois-Savon Sos.dem. Kulttuurityöntekijät ry.

Hämäläinen, Pirjo 2009. *Talkootyön monumentti. Hyvinkään Järjestötalon historia*. Hyvinkää: Hyvinkään Järjestötalosäätiö.

Kukkonen, Heikki, 2008. Aatteiden kodit. Teoksessa Halme, Anna-Maija ja Pakkala, Leni (toim.), 2008. *Yhdessä Rakennetut. Suomalaiset seurantalot*. Helsinki: Suomen Kotiseutuliitto. S. 6.

Malmberg, Aleks (toim.), 2008. *Kulttuuritalo. Puoli vuosisataa tarinoita ja tapahtumia*. Helsinki: Koy Helsingin Kulttuuritalo.

Pakkala, Leni ja Varpanen, Lea, 1977. *Työväentalotutkimus 1975*. Tampere: Tampereen teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtuurin osasto.

Pakkala, Leni, 2008. Sali, näyttämö, puffetti ja lippuluukku. Teoksessa Halme, Anna-Maija ja Pakkala, Leni (toim.), 2008. *Yhdessä Rakennetut. Suomalaiset seurantalot*. Helsinki: Suomen Kotiseutuliitto. S. 56–62.

Rieki, Helena, 2005. *Kuopion kaupungin rakennushistoria*. Kuopio: Kuopion kaupunki.

Rieki, Helena ja Niiranen, Timo 1982. *Kuopio 200. Kuopion kaupungin rakentamisaikaa*. Kuopio: Kuopion museo.

Savon arkkitehdit SAFA, 2010. *Kuopio arkkitehtuurin opas-kartta*.

Savon arkkitehdit SAFA, 2003. *Kuopio arkkitehtuurin opas-kartta*.

Sippo, Hanni, 2008. Inhimillinen monumentaalirakennus. Teoksessa Holma, Maija (toim.), *Kulttuuritalo, House of Culture*. Jyväskylä, Helsinki: Alvar Aalto Säätiö. S. 3–5.

Tammisto, Sulo-Veikko, 1958. *Talkooaapinen*. Työväenyhteisöjen keskuksen ohjekirjanen N:o 3.

Tuomisto, Tero, 2008. Työväentalot ja kansantalot. Teoksessa Halme, Anna-Maija ja Pakkala, Leni (toim.), 2008. *Yhdessä Rakennetut. Suomalaiset seurantalot*. Helsinki: Suomen Kotiseutuliitto. S. 82–83.

Tuomisto, Tero ja Pakkala, Leni, 2008. Talkoin ja lahjoituksin. Teoksessa Halme, Anna-Maija ja Pakkala, Leni (toim.), 2008. *Yhdessä Rakennetut. Suomalaiset seurantalot*. Helsinki: Suomen Kotiseutuliitto. S. 10–16.

Tyypirakennuksia. Työväenyhdistyksen keskusliitto, 1958.

Verkkolähteet

Aineeton kulttuuriperintö, verkkosivut
<http://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/index>
Haettu 16.8.2016

Hyvinkään järjestöalo, verkkosivut
<http://www.hyvinkaanjarjestotalo.fi/>
Haettu 6.9.2016

Karkkilan Kansantalo, facebook-sivut
<https://www.facebook.com/Kansantalo/info>
Haettu 17.10.2016

Kuopion historiallinen museo, Kioski-tietokanta
<https://www.kulttuuriymparisto.fi/netsovellus/login.aspx>
Haettu 11.10.2016.

Seurantalot, verkkosivut
<http://www.seurantalot.fi/>
Haettu 6.9.2016.

Kulttuuriympäristöselvitys Kuopion seudun maakuntakaavaa varten. Pohjois-Savon liitto 2006.
<http://www.pohjois-savo.fi/media/liitetiedostot/aluesuunnittelu/kaavat/kaavaselvitykset/ksmk/ksmk-kuopion-seudun-kulttuuriymparisto-seutukunnan-vahvuudeksi.pdf>

Suullisia tietoja ovat antaneet

Kari ”Tumi” Turunen, aktiivinen toimija Kuopion Toimitaloyhdistyksessä. Haastattelu 18.8.2016.

Outi Vuorikari, aktiivinen toimija Pohjois-Savon perinnepoliittisessa yhdistyksessä. Haastattelu 18.8.2016.

ark-byroo

Arkkitehtitoimisto ark-byroo Oy
Kustaankatu 3, 00500 Helsinki
info@arkbyroo.fi | www.arkbyroo.fi
p. 010 2350 566

Arvio Työnkulman kulttuurihistoriallisista arvoista 25.1.2017

Tämä arvio on laadittu Kuopion kaupungin kaavoituksen pyynnöstä.

1. Harvinaisuus tai ainutlaatuisuus

(Laki rakennusperinnön suojelemisesta 498/2010 8§ kohta 1)

Aatteellisten yhdistysten ja kansalaisjärjestöjen itselleen rakennuttamia toimitaloja kutsutaan yleisesti seurantaloiksi. Suomessa on 2500 alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan toimivaa, 1880–1990 rakennettua seurantaloa. Niiden lisäksi on olemassa joukko seurantaloja, joiden käyttötarkoitus on muuttunut. Työnkulma kuuluu jälkimmäiseen joukkoon. Suomen Kotiseutuliitto pitää yllä seurantalot.fi -verkkosivustoa, jossa on noin 1700 talon tiedot. Niistä työväentaloja on 262. Seurantaloja rakennettiin erityisen paljon 1900-luvun alkupuolella ennen sotia. Suurten kaupunkien keskustoihin, kuten Helsinkiin, Tampereelle ja Ouluun, rakennettiin tuolloin kivirakenteisia, monikerroksisia työväentaloja. Ne ovat arkkitehtonisesti korkeatasoisia aikakautensa merkkirakennuksia. Sotien jälkeen seurantaloiden rakentamistahti hiljeni. 1950-luvulla Helsinkiin pystytettiin Alvar Aallon suunnittelema Kulttuuritalon uudisrakennus, joka poikkeaa muista aikansa työväentaloista erityisen suuren symboliarvonsa perusteella, ja Hakaniemen mahtavaa Graniittilinnaa laajennettiin lisäksi sisäsiivellä. Näiden kahden, muita selkeästi suurempien rakennuskokonaisuuksien lisäksi suomalaisiin kaupunkikeskustoihin rakennettiin 1950-luvulla ainakin kuusi ja 1960-luvulla vielä seitsemäs suurikokoinen (yli 1000 neliömetriä) ja kivirakenteinen työväentalo. Tietävästi muut kuin Työnkulma ovat edelleen työväenliikkeen toimitiloina.¹ Kyseisiä rakennuksia ei ole suojeltu nykyisin voimassa olevissa asemakaavoissa. Täten 1957 valmistunut

¹ Kyseiset työväentalot ovat Tori-Torppa Varkaudessa, Kisalinna Savonlinnassa, Toimitalo Pietarsaareissa, Valkeakosken työväentalo, Kainuun Kansanpirtti Kajaanissa ja Kansantalo Karkkilassa. Lisäksi Raahen työväentalo vuodelta 1969 edustaa samaa typologiaa. Kotiseutuliiton seurantalot.fi -sivusto.

Työnkulma ei ole ainutlaatuinen tai edes erityisen harvinaislaatuinen työväentalona ja varsinkaan seurantalona.

Museovirasto on lausunnossaan (MV/65/05.01.01/2013) viitannut siihen, että Työnkulma olisi ollut esikuva monitoimi- ja kulttuurikeskuksille. Mielestämme ei ole erityistä perustetta väittää, että juuri Työnkulma olisi ollut esikuva, koska kaikki seurantalot ovat yhtä lailla olleet kunnan rakennuttamien monitoimisten kulttuurikeskusten esikuvia. Myös muissa verrokkiaineiston työväentaloissa on ollut yhdistettyinä monenlaista toimintaa saman katon alle, esimerkiksi asumista, kokous- ja juhlatiloja, liiketiloja, saunaosasto ja elokuvateatteri.

2. Aluetta tai aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet (edustavuus)

(Laki rakennusperinnön suojelemisesta 498/2010 8§ kohta 3)

Kaj Michaelin tuotannon osana Kuopiossa

Arkkitehti Kaj Michaelin (1922–2002) arkkitehtitoimiston tuotanto Kuopiossa ja sen lähialueilla on mittava ja käsittää noin 2000 rakennusta 1950-luvulta 1980-luvulle. Hän toimi uransa alussa kaavoittajana vuoteen 1955, jonka jälkeen hän jatkoi yksityisyrittäjänä. Kuopion rakennetun ympäristön historiaa tutkinut FM Helena Riekkö on nostanut esiin erityisesti Michaelin 1950-luvun tuotannosta kuopiolaiset asuinkerrostalot, joissa on käytetty rapattuja ja ruudutettuja julkisivupintoja sekä voimakkaita värejä, kaupunkikuvaa muovaavina elementteinä ja sikäli alueelle ja ajalle tyypillisinä. Hän ei tee vastaavia havaintoja Työnkulmasta.

Työnkulma oli yksi Kaj Michaelin ensimmäisistä itsenäisen uran rakennussuunnittelutehtävistä, mihin viittaa Työnkulman arkkitehtonisten aiheiden runsaus ja monimuotoisuus. Rakennuksen arkkitehtuuri ei ole erityisen linjakasta kontekstissa, missä pelkistyneisyys ja uudenlainen käsitteellisyys nostivat päätään.

Osana Kuopion modernia rakennuskantaa

Pohjois-Savon SAFAn julkaisemissa Kuopion arkkitehtuurin opaskartoissa (2003 ja 2010) valitut kohteet on esitetty vuosikymmenittäin ja kustakin kohteesta on lyhyt selostus. Kohdevalikoiman on toimittanut asiantuntijoista muodostunut työryhmä, joka on pyrkinyt valitsemaan kohdeluetteloonsa aikansa edustavimmat kohteet. Mukaan on mahtunut vain yksi Kaj Michaelin suunnittelema rakennus, H-talona tunnettu kauppakeskus (Haapaniemenkatu 20) vuodelta 1966.

Ark-byroo vertasi vuonna 2016 laaditussa selvityksessä Työnkulmaa kahdeksaan muuhun 1957–1968 rakennettuun moderniin rakennukseen Kuopion keskusta-alueella arkkitehtonisten, kaupunkikuvallisten, historiallisten ja säilyneisyysarvojen perusteella. Kohteet valittiin yhdessä Kuopion kaupungin virkamiehistä koostuvan asiantuntijaryhmän kanssa. Pääkäyttötarkoituksen mukaan tarkasteltuna joukossa oli kolme kulttuurirakennusta, kaksi liikerakennusta sekä neljä asuintaloa. Verrokeista viisi oli Kaj Michaelin suunnittelemia. Ark-byroon Kuopion keskustan yhdeksän arkkitehtuurikohteen vertailussa Työnkulman arkkitehtonisen arvon ei ole katsottu olevan merkittävä, ja historialliset sekä kaupunkikuvalliset arvot on arvioitu jossain määrin merkittäviksi. Rakennuksen ulkomuodon on katsottu säilyneen melko hyvin alkuperäisessä asussaan. Vertailuun otetuista kohteista vain yksi Michaelin suunnittelemista rakennuksista arvotettiin arkkitehtuurin osalta edustavaksi. Rakennus on tyyppinsä, sisäpihallisen kauppakeskuksen, varhainen edustaja, jonka julkisivut ovat huolitellut. Kaupunkikuvallisesti merkittävimpiä rakennuksia ovat arkkitehtuurikilpailun tuloksena syntyneet Maakuntakirjasto ja Kaupunginteatteri, joista ensimmäinen on maisemallinen kiintopiste ja jälkimmäinen täydentää kaupunkikuvaa ja kytkeytyy katuverkkoon merkittävällä tavalla. Vertailuun otetuista kohteista Työnkulman lisäksi neljä muuta kohdetta arvioitiin ulkomuodoltaan hyvin säilyneiksi.

Metallijulkisivu ja liikerakennus

Työnkulmassa on metallipeltijulkisivu. Niitä alettiin käyttää 1950-luvun lopun liikerakennuksissa ja vaatimattomammassa muodossa myös asuinrakennuksissa. Alvar Aallon suunnittelema Rautatalo vuodelta 1954, jossa on hyvin huolellisesti suunniteltu kuparipeltinen julkisivu, on upein ja varhaisin esimerkki metallijulkisivuista liiketaloissa. Korkeaa rakentamista edustavan Autotalon (1958) julkisivu verhoitiin alumiinilevyillä ja rungon pystylinjoja korostettiin pilasteri-aiheilla yhdysvaltalaisen esikuvien mukaan. Lisäksi julkisivuun oli integroitu teknillisiä järjestelmiä ja mainoslaitteiden järjestelmä. Autotalossa maantasokerros oli esteetön, avoin ja lasinen.

Työnkulmaa voi verrata myös ajankohdan varhaisiin Sokos-tavarataloihin, jotka olivat mittakaavaltaan samaa luokkaa. Myös niissä käytettiin moderneja materiaaleja, mutta massa oli usein polveileva ja kuvasti sisällä olevaa toimintaa. Laatikko-muoto yleistyi vasta kymmenkunta vuotta myöhemmin. 1950-luvun tavarataloissa alettiin kiinnittää huomiota tilan saavutettavuuteen, eli siihen, että sinne oli helppo tulla kadulta ja myös suuriin näyteikkunapintoihin.

Liikerakennuksiin ja tavarataloihin verrattuna Työnkulma ei ole erityisen moderni eikä sen julkisivuja ole suunniteltu vastaavalla tavalla kokonaisvaltaisena järjestelmänä kuin aikansa merkittävimmissä liikerakennuksissa. Aikaisemmissa lausunnoissa julkisivua on luonnehdittu huolellisesti suunnitelluksi, mutta helsinkiläisiin kohteisiin verrattuna julkisivujen yksityiskohdat ovat vaatimattomia. Työnkulman korkeat kulmaportaat ovat pienestä koostaan huolimatta monumentaaliset ja muistumaa vanhemmasta arkkitehtuurista. Rakennukseen ei ole helppo tulla kadulta eikä se ole läpinäkyvä.

Työnkulma oli yksi Kaj Michaelin ensimmäisistä itsenäisen uran rakennussuunnittelutehtävistä, mihin viittaa Työnkulman arkkitehtonisten aiheiden runsaus ja monimuotoisuus. Rakennuksen arkkitehtuuri ei ole erityisen linjakasta kontekstissa, missä pelkistyneisyys ja uudenlainen käsitteellisyys nostivat päätään.

Sisätilat

Sisätilat ovat käyneet läpi monia muutoksia, muun muassa liiketilojen ja ravintolan osalta. Tilahahmot ovat säilyneet melko hyvin lähes alkuperäisinä.

Työnkulma seurantaloiden joukossa

Seuraintaloihin kuului tyypillisesti juhlasali, näyttämö, kahvila- tai muu vastaava ravintolatala ja aula. 1950-luvun kiinteistöissä on poikkeuksetta myös liike- ja toimistotilaa ja muuta yritystoimintaa palvelevia tiloja eli vuokrattavia tiloja. Toiminnan osalta Työnkulma on ajalleen tyypillinen työväentalo. 1950-luvun kaupunkikeskustojen työväentalojen massoittelu paljastaa monimuotoisen toiminnallisen konseptin. Rakennuksessa on monta eri luonteista ja usein eri korkuista osaa. Pääsalia korostettiin julkisivuissa – mikä oli tyypillistä myös esimerkiksi ajankohdan lukuisissa koulurakennuksissa. Työnkulman volyymi on kuitenkin muista 1950-luvun saman kokoluokan kaupunkikeskustojen työväentaloista poiketen kompakti suorakulmio, jonka sisälle kaikki toiminnot on sovitettu. Työnkulman suorakulmainen volyymi ja teollisen oloinen julkisivun käsittely ovat ajankohdan liikerakentamisen piirteitä. Työnkulma ei ole ajankohtansa tyypillinen työväentalo kokonaisratkaisunsa puolesta.

3. Alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (alkuperäisyys)

(Laki rakennusperinnön suojelemisesta 498/2010 8§ kohta 4)

MV/65/05.01.01/2013:

Rakennus on säilynyt lähes alkuperäisessä asussaan sekä julkisivuiltaan että pääsisätiloiltaan. Rakennusta käytettiin pitkään alkuperäisessä käytössään: kansalaisten kokoontumispaikkana sekä erilaisten kulttuuri- ja viihdetilaisuuksien pitopaikkana.

Alkuperäinen käyttö aatteellisen yhdistyksen kokoontumistiloina on päättynyt. Tätä seurannut käyttö virkistys- ja kulttuuritoimintaan oli hiipunut nuorisokulttuurissa tapahtuneiden muutosten takia ja siksi että rakennus oli päässyt niin huonoon kuntoon, että sen käyttö suuriin yleisötapahtumiin tuli hankalaksi. Talon omistus kävi taakaksi niin alkuperäiselle omistajalle kuin sitä seuranneelle omistuspohjalle. Myös liiketila- ja asuinkäyttö on päättynyt. Rakennus on ollut tyhjillään monta vuotta.

Kuten Museovirasto on todennut (MV/65/05.01.01/2013), rakennus on säilynyt melko hyvin alkuperäisessä asussaan sekä julkisivun että päätilojen osalta. ELY-keskus on viitannut rakennussuojelupäätöksessään (POSELY/267/07.01/2013) tehtyihin selvityksiin ja todennut, että rakennusta on vaikea kunnostaa (vaatimukset esteettömyydestä, paloturvallisuudesta, energiamääräyksistä ja pintojen kuluneisuudesta) ilman että arvokkaiksi katsottuja kulttuurihistoriallisia arvoja häviää. Myös tuore kuntotutkimus (Sweco pvm) vahvistaa näkemystä rakennuksen teknillisesti ongelmallisesta kunnosta. Mikäli rakennus siis kunnostettaisiin, arkkitehtuurin, tyylin ja rakentamistavan alkuperäisyys kärsisi suurella todennäköisyydellä, suojelun perusteeksi nostetut arvot katoaisivat, ja korjaustoimenpiteet olisivat mittavia ja kalliita.

4. Merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä (historiallinen todistusvoimaisuus)

(Laki rakennusperinnön suojelemisesta 498/2010 8§ kohta 5)

MV: Rakennus kertoo suomalaisen työväenliikkeen sodan jälkeisestä vaikuttavuudesta ja laajuudesta. Sitä osoittaa myös rakennuksen toteuttaminen talkoovoimin.

On totta, että Työnkulman rakentaminen on ollut paikallisilta työväenliiketoimintaläheisyydeltä yhdistyksiltä suuri ponnistus ja rakennus on todiste tästä ilmiöstä. Toisaalta se nykykunnossaan todistaa myös toiminnan hiipumisesta ja päätymisestä umpikujaan: toimitila-yhdistys päätti luopua kiinteistöstä selvitettyään useita eri vaihtoehtoja rakennuksen jatkokäytölle.

Sotien jälkeen rakennettiin vielä monitoimisia kulttuuritaloja, jollaisena seurantalot voidaan käsittää, kokonaan tai osittain talkootyönä. Hyvinvointiyhteiskunnan vahvistumisen myötä kuluttajat alkoivat vaatia palveluita maksamiensa verojen vastineeksi. Kunnat alkoivat vastata monitoimisten kulttuuritalojen rakentamisesta ja samaa rakennusta voivat käyttää erilaiset tarvitsijat. Oman talon ylläpito ja siihen liittyvä talkootyö hiipui Työnkulmassa seurauksena yhteiskunnan rakenteiden muuttumisesta.

Työnkulma rakennettiin alun perin osittain talkoilla ja osittain maksettuna rakennustyönä. Ei ole tietoa, missä suhteessa nämä jakautuivat. Talkootyö oli vielä yleistä seurantaloiden rakennushankkeissa sotien jälkeen. Toisaalta talkootyö ei liity yksinomaan seurantaloperinteeseen vaan ajankohtaan laajemmin. Suomi näytti yhteiskuntansa voiman ja kyvyn voittaa vaikeat ajat rakentamalla yhdessä yhteishengen voimin. Fyysisen rakennuksen säilyttämisellä ei kuitenkaan kyetä säilyttämään talkootyön perinnettä, joka on jo katkennut. Talkootyö voidaan nähdä aineettomana kulttuuriperintönä. Suomi on hyväksynyt yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön vaalimisesta (VN 47/2013). Sen toimeenpanossa keskeisessä asemassa ovat yhteisöt oman kulttuuriperintönsä tunnistamisessa ja määrittämisessä. Työnkulman tapauksessa talkootoiminnalla rakennuksen rakennuttanut yhteisö päätyi myymään kiinteistönsä, mitä voi pitää merkinä sen toiminnan elinvoimaisuuden hiipumisesta. Tilat rapistuivat jo alkuperäisen omistajan aikana.

RAKENTEIDEN KUNTOTUTKIMUS

RUPLA

TYÖNUMERO 22702394

2016-10-18

Muutosluettelo

			TARKASTETTU	HYVÄKSYTTY

Sisältö

1	Rakenneosat ja niistä tehtyt havainnot	1
1.1	Lyhyt kuvaus kohteesta	1
1.2	Tutkimuksen tavoitteet	1
1.3	Perustukset	1
1.4	Kellarin seinät	3
1.5	Ulkoseinät	4
1.6	Alapohjat	5
1.7	Välipohjat	7
1.8	Yläpohjat	7
1.9	Ikkunat ja ovet	11
1.10	LVIS-järjestelmät	13
2	Johtopäätökset ja rakennettavuuden arviointi	14

Liitteet

- Liite 1: Pohjapiirustus kellari
- Liite 2: Pohjapiirustus 1 kerros
- Liite 3: Pohjapiirustus 2 kerros
- Liite 4: Rakennetyypit
- Liite 5: Mikrobianalyysit

1 Rakenneosat ja niistä tehdyt havainnot

1.1 Lyhyt kuvaus kohteesta

Rakennuksen loppukatselmus on pidetty 1957. Rakennuksessa on betonirakenteinen kellarikerros. Korkean salin kohdalta rakennus on 2 kerroksinen ja muuten 3 kerroksinen. Rakennus on yläpohjaa luukun ottamatta kantavilta rakenteiltaan betonirunkoinen. Yläpohja on pääosin puurakenteinen. Julkisivut on kellaria lukuun ottamatta peltiverhoillut. Vesikatteena on konesaumattu pelti.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tavoitteena oli kartoittaa rakenteita ja selvittää rakenteiden kuntoa. Tutkimuksia tehtiin aistinvaraisin havainnoin, pinta-kosteuden ilmaisimella sekä rakenneavauksilla lattia, seinä ja yläpohjarakenteisiin. Mikrobinäytteitä otettiin materiaaleista 10 kpl. Avaukset ja mikrobinäytteiden ottokohdat on esitetty liitteinä olevissa pohjapiirustuksissa. Rakennuksesta oli tutkimusten perusteella tavoitteena tehdä rakennettavuusarvio.

1.3 Perustukset

Rakennus on perustettu betonianturoille puupaalujen varaan. Perustuksia kaivettiin esiin sisäpihalta seinän vierestä. Kuvassa 1 on kaivannon pohja. Esiin kaivetun puupaalun yläpinta oli noin +81.9. Korkeus on laskettu vanhojen piirustusten lattian koron perusteella. Kaivannon vieressä lattiakorko vanhoissa suunnitelmissa on +84.3. Paalun ympärillä oli tiivis savikerros. Paalu oli vasaralla koputtelemalla kovan oloinen. Paaluun porattiin myös 3kpl reikiä ja paalussa ei ollut lahovaurioita poratuissa kohdissa. Kuvassa 2 on esiin kaivetun paalun yläpää. Kaivannon alapinta oli noin 0,5m paalun yläpään alapuolella. Kaivannossa ei pysynyt vesi vaan sadevedet poistuivat kaivannosta maaperään, joten pohjavesi oli alempana kuin kaivannon alapinta ja ainakin paalun yläpää on pohjavedenpinnan yläpuolella. Kaivannosta ei pumpattu vettä pois.

Kuva 1. Kuva kaivannosta.

Kuva 2. Esiin kaivetun puupaalun yläpää.

2 (15)

RAKENTEIDEN KUNTOTUTKIMUS
2016-10-18

RUPLA

1.4 Kellarin seinät

Kellarissa seinät avattiin neljästä eri kohdasta sisältäpäin. Avaukset on tehty korkeussuunnassa noin seinän keskivaiheille. Seinät olivat kaikissa avatuissa kohdissa US-1 mukaisia, paitsi kadun alla olevan pienen tilan seinässä ei ollut toja-levyä kuten muissa seinissä. Avaukset tehtiin sisältä päin kantavaan betoniseinään asti, mutta betonista ei ole porattu läpi. Kellarin seinissä vedeneriste sijaitsee maata vasten olevan betoniseinän sisäpuolella. Kellarin seinässä veden- ja lämmöneristeen tulisi sijaita kantavan betoniseinän ulkopuolella. Maata vasten oleva betoniseinä oli pintakosteudenilmaisimella tarkastettaessa bitumin pinnasta märkä. Seinät on lämmöneristetty toja-levyillä, jonka jälkeen on ilmarako ja sisäpuolella muuraus. Avatuista paikoista seinän sisältä tuli tunkkainen haju, mutta toja-levyt olivat kuivan oloisia. Kuivat eristeet viittaavat siihen, että avatuissa kohdissa bitumikerros ei tällä hetkellä päästä kosteutta toja-levyyn. Seinän bitumi aiheuttaa todennäköisesti hajua sisätiloihin. Seinän toja-levyistä otettiin mikrobinäytteet 1 ja 2. Näytteissä ei ollut mikrobikasvua materiaaleissa.

Kellarin seinien betoninen ulkokuori on paikoitellen pahoin vaurioitunut. Paikoitellen laatat ja osa betonista on irronnut. Seinissä on rapautumista ja jonkin verran halkeamia. Kuvassa 3 on kellarin seinä Tullinportinkadun puolelta ja kuvassa 4 on halkeama sisäpihan puolella.

Kuva 3. Kellarin betoniseinä on huonossa kunnossa.

Kuva 4. Halkeama kellarin seinässä sisäpihalla.

1.5 Ulkoseinät

1-2 kerroksessa ulkoseiniä on avattu kolmesta kohdasta sisäpuolelta ja kahdesta kohdasta ulkopuolelta. Ulkoseinien rakenteet ovat US-2, 3, 4 mukaisia. Julkisivujen peltiverhoukset ovat huonossa kunnossa. Pellit repsottavat paikoitellen, pelleissä on lommoja ja muita jälkiä sekä epämääräisesti tehtyjä läpivientejä. Seinät on lämmöneristetty pääasiassa toja-levyillä ja osittain lisäksi mineraalivillalla. Seinissä sisäkuori on betonia. Salissa betoniseinän ja pilarin sisäpinnallakin on toja-levy, joka on tasoitettu ja maalattu. Kuva 5 on sisäpihan puoleisesta seinästä.

Avauksesta US-2 otettiin mikrobinäyte 6 sisäpinnan tojalevystä. Näytteessä oli epäily mikrobikasvusta materiaalissa.

Avauksesta US-3 otettiin mikrobinäytteet 4 villasta ja 5 toja-levystä. Näytteissä ei ollut mikrobikasvua materiaaleissa.

Kuva 5. Kuva julkisivusta sisäpihalta.

1.6 Alapohjat

Alapohjia on avattu kuudesta kohdasta. Alapohjarakenteet on esitetty rakennetyypeissä AP-1-6. Alapohjat ovat betonirakenteisia laattoja. Alapohjissa on käytetty bitumia vedeneristeenä betonikerrosten välissä lukuun ottamatta liiketilaa AP-6. Täyttö alapohjien alla on hiekkaa. Alapohjarakenteissa ei ole lämmöneristeitä eikä kapillaarikatkokerroksia.

Kellarin kattilahuoneessa (kuva 6) on jälkien perusteella jossain vaiheessa todennäköisesti vedenpinta ollut noin 75cm lattiapinnan yläpuolella. Vedenpinta on jättänyt jäljet joka paikkaan tiloissa. Tiloissa on erittäin voimakas öljyn haju ja lattiat ovat likaisia ja öljyisiä. Tiloissa on kaksi suurta öljysäiliötä. Öljyä on todennäköisesti imeytynyt kattilahuoneen ja ympäröivien tilojen betonirakenteisiin.

Kuva 6. Kattilahuoneen seinissä näkyy raja, missä todennäköisesti veden pinta on ollut.

Kosteutta on kartoitettu pintakosteuden ilmaisimella Gann Hydromette RTU 600 +B60 pinta-anturilla. Kartoituksen mukaan alapohjien pinnat ovat pääosin kuivia, paikoin pinnoissa on pieniä märkiä alueita. Pintailmaisimen lukemat olivat pääasiassa 60-80 välillä. Pintojen kuivuus selittyy betonilaattojen välissä olevalla bitumikerroksella, joka estää kosteuden nousua laatan pintaan. Laatat olivat jokaisesta poratusta reiästä syvemmältä märät, joissa pintamittarin lukemat olivat välillä 110-130. Kuvassa 7 on mittausta poratusta reiästä. Kellarissa alapohjan mattolaatasta otettiin mikrobinäyte 3. Tällä alueella laatat olivat irttoilleet alustasta. Näytteessä ei ollut mikrobikasvua materiaalissa.

Kuva 7. Mittaus poratusta reiästä bitumikerroksen alapuolelta.

1.7 Välipohjat

Välipohjat ovat pääasiassa ala- ja ylälaattapalkistoja. Betonirakenteissa on jonkin verran halkeamia. Välipohjarakenne salin kohdalla on esitetty rakennetyypissä VP-1. Alalaattapalkiston päällä on puulattia ja välitilassa on purueriste. Purueriste oli avauskohdassa kuiva ja eikä haissut. Välipohjarakenne aulatilaa kohdalla on esitetty rakennetyypissä VP-2. Laatastojen päällä olevat pintarakennekerrokset ovat purkukunnossa. Osassa kellarin kattoa palkiston alapinnassa on tojalevyä, joka on rapattu.

1.8 Yläpohjat

Rakennuksessa on kolmea erityyppistä yläpohjarakennetta. Yläpohjarakenteet on esitetty rakennetyypeissä YP-1, 2, 3. Vesikatteenä koko rakennuksessa on konesaumattu peltikate. Peltikatetta on paikattu bitumikermeillä ilmeisesti vesivuotojen takia. Kuvassa 8 on yleiskuva vesikatolta ja kuvassa 9 kuva pellityksestä pilarin yläpään kohdalla. Katon kallistukset etenkin jiireissä ovat liian loivia konesaumatulle peltikatteelle. Peltikate on kokonaisuudessaan purkukuntoinen.

YP-1 osalla kantavana rakenteena on betonin ylälaattapalkisto, jonka päältä on rakennettu puukoolaus ja villaeritys. Koolauksen päällä on harvalaudoitusta ja konesaumattu peltikate. Tällä katolla oli runsaasti vuotojälkiä ylälaattapalkiston alapinnassa kohdassa missä vesikatolla on kermillä paikattu jiiri. Kuvassa 10 on kosteuden aiheuttamia jälkiä ylälaattapalkistossa. Luukun kohdalta avauksesta otettiin mikrobinäyte 10. Näytteessä ei ollut mikrobikasvua materiaalissa.

YP-2 osalla katteen alapuolisessa harvalaudoituksessa on lahovaurioita vesivuotojen seurauksena. Yläpohjatilaa on käytetty varastotilana ja yläpohjatilasta on pieni luukku iv-konehuoneeseen. Ullakkotilan välipohjana on betonilaatta, jonka päällä on eristekerrokset, puukoolaukset ja toinen betonilaatta. Kuvassa 11 näkyy peltikatteen harvalaudoituksen vaurioita.

YP-3 osalla vesi on vuotanut paikoitellen koko yläpohjan läpi. Vesivuotojen seurauksena yläpohjan puurakenteissa on mm. lahovaurioita. Mikrobinäytteitä on otettu puusta nro.7, pahvista nro.8 ja villasta nro.9. Kaikissa näytteissä oli selvä mikrobikasvu materiaaleissa. Vesivuodoista aiheutuneet vauriot ovat voineet huonontaa kantavien puurakenteiden kestävyyttä. Yläpohjan ilmatiiveys on huono, koska yläpohjassa ei ole ilmansulkua. Yläpohja on kokonaisuudessaan purkukuntoinen. Kuvassa 12 yläpohjaa on avattu alhaalta päin. Kuvassa 13 on avattu yläpohjan kantavaa puurakenteista palkkia.

Kuva 8. Kuva vesikatolta.

Kuva 9. Kuva pellityksestä pilarin yläpään kohdalla.

Kuva 10. Kosteuden aiheuttamia jälkiä yläpohjan ylälaattapalkistossa.

Kuva 11. Yläpohjassa on paljon kosteuden aiheuttamia vaurioita.

Kuva 12. Vuodot ovat pilanneet koko yläpohjarakenteen.

Kuva 13. Kantava puurakenteinen palkki salin kohdalla.

1.9 Ikkunat ja ovet

Ikkunoista maalit ovat hilseilleet ja puuosat ovat korjauskelvottomassa kunnossa. Kuvassa 14 on ikkuna ulkopuolella ja kuvassa 15 sisäpuolelta. Ulko-ovet ovat myös pääosin huonokuntoiset.

Kuva 14. Ikkuna ulkopuolelta.

Kuva 15. Ikkuna sisäpuolelta. Kuvassa näkyy myös vesivuotojälkiä patterin luona.

12 (15)

RAKENTEIDEN KUNTOTUTKIMUS
2016-10-18

RUPLA

1.10 LVIS-järjestelmät

Tutkimus ei sisältänyt rakennuksen lvis-järjestelmien kuntotutkimusta. Päällisin puolin tehdyn arvioinnin perusteella koko rakennuksen lvis-järjestelmät ovat käyttökänsä päässä. Rakennuksessa on useassa paikassa jälkiä lvi-laitteiden vesivuodoista (esim. kuvassa 15).

2 Johtopäätökset ja rakennettavuuden arviointi

Rakennuksella on ikää noin 59 vuotta ja rakennus on perustettu puupaalujen varaan. Teknisesti puupaalut ovat käyttöikänsä päässä. Pohjarakennusohjeen RIL-121-2004 mukaan puupaaluja ei suositella pysyvien rakennusten tai rakenteiden perustamiseen, jos niiden suunniteltu käyttöikä on yli 50 vuotta. Vaikka yksi tarkastettu paalu oli hyväkuntoinen, ei voida tehdä johtopäätöksiä, että koko rakennuksen paalutus olisi vastaavassa kunnossa. Puupaalutus pitäisi olla kokonaan pohjavedenpinnan alapuolella, että paalut eivät lahoaisi. Rakennuksen puupaalut ovat ainakin yläpäistään pohjavedenpinnan yläpuolella, mikä edistää paalun lahoamista. Avauksia tulisi tehdä ympäri rakennuksen, mikäli paalutuksen kunto haluttaisiin kokonaisuudessaan selvittää. Pohjavedenpinnan korkeus ja vaihtelu olisi syytä selvittää esim. pohjavesiputkella. Rakennukseen ei ole järkevää tehdä perusteellista korjausta nykyisen puupaaluperustuksen varaan.

Rakennus on tiloiltaan hyvin erikoinen. Runkonsa perusteella nykyinen betonirunko soveltuu huonosti esim. asuinrakennuksen käyttötarkoitukseen. Entiseen käyttötarkoitukseen rakennus voisi rungon puolesta soveltua, mutta rakennuksen korjaustarve, nykyiset rakentamis, energia ja palomääräykset asettavat kuitenkin suuria ongelmia. Viereistä rakennusta vasten olevassa porrashuoneessa leveys on pienimmillään 1330mm ja korkeus 1910mm. Korkeus ei täytä nykyistä Suomen Rakentamismääräyskokoelman E1 mukaista vaatimusta, jossa uloskäytävän vapaan korkeuden tulee olla vähintään 2100mm. Portaiden korjaus aiheuttaisi rakennuksen pään purkamisen.

Korjaamalla rakennuksesta jäisi jäljelle mahdollisesti vain osa kantavasta betonirungosta. Kellarin betonirakenteiden kunto on huono, jolloin se aiheuttaa ongelmia myös sen päältä lähteville ylempien kerrosten rakenteille. Kellarikerroksen seinä ei saa rakennusfysikaalisesti toimiviksi kuin korjaamalla seinät myös ulkoapäin, jolloin seinät vierustat olisi purettava myös katualueella. Nykyisissä kellarin seinissä on bitumi sisäpinnassa sekä betonirakenteisiin mm. kattilahuoneosastolla on todennäköisesti imeytynyt paljon haitta-aineita. Haju kellarissa on niin voimakas, ettei sen aiheuttajia todennäköisesti pysty poistamaan tai kapseloimaan rakenteisiin vaan ainoa mahdollisuus on purkaa rakenteet. Alimman kerroksen kantavien rakenteiden purkaminen aiheuttaa samalla ylempien kerrosten purkamisen. Lisätutkimuksena kellarin betonirakenteista olisi syytä selvittää, mitä betoniin on imeytynyt.

Alapohjarakenteista puuttuu kapillaarikatkerrokset, lämmöneristys sekä radonputkisto. Alapohjalaatat ovat märkiä pikikerrokseen asti. Pikikerros on pitänyt ylemmän laatan pinnan pääosin kuivana. Lisäksi alapohjalaattoihin on todennäköisesti imeytynyt haitta-aineita ainakin kattilahuone-osastolla. Alapohjat pitäisi purkaa ja toteuttaa nykyaikaisena alapohjarakenteena.

Yläpohjarakenteet ovat lähes kokonaan purkukuntoiset ja pitäisi uusia lähes kokonaisuudessaan. Vasten viereistä rakennusta olevasta YP-1 tyyppin katosta voisi

säästää vain kantavan ylälaattapalkiston. Tulliportinkadun puoleinen yläpohja YP-2 on kantavaan betonilaattaan asti purkukuntoinen. Salin kohdalla oleva YP-3 tyyppin yläpohja on kokonaisuudessaan purkukuntoinen. Yläpohjarakenteet YP-1 ja YP-2 ovat lämmöneristyskyvyltään erittäin huonoja.

Ulkoseinien peltiverhoukset, ikkunat ja ovet ovat purkukuntoisia. Seinät on lämmöneristetty pääasiassa toja-levyillä ja seinät ovat lämmöneristyskyvyltään huonoja. Seinien ulkoverhoukset, lämmöneristeet, ikkunat ja ovet olisi uusittava.

Mikrobinäytteitä on otettu muutamia rakennusosittain. Tuloksien perusteella ei voi tehdä johtopäätöksiä koko rakennuksen rakenteissa esiintyvistä mikrobivaurioista. Rakenteita tulisi avata paljon ympäri rakennuksen ja ottaa erittäin suuri määrä näytteitä, mikäli haluttaisiin suurempi varmuus rakenteiden mikrobivaurioista.

Yhteenvedon rakennusta ei pysty järkevin kustannuksin ja ilman suuria riskejä korjaamaan. Ainoa järkevä toimenpide on purkaa rakennus.

Kuopiossa 18.10.2016

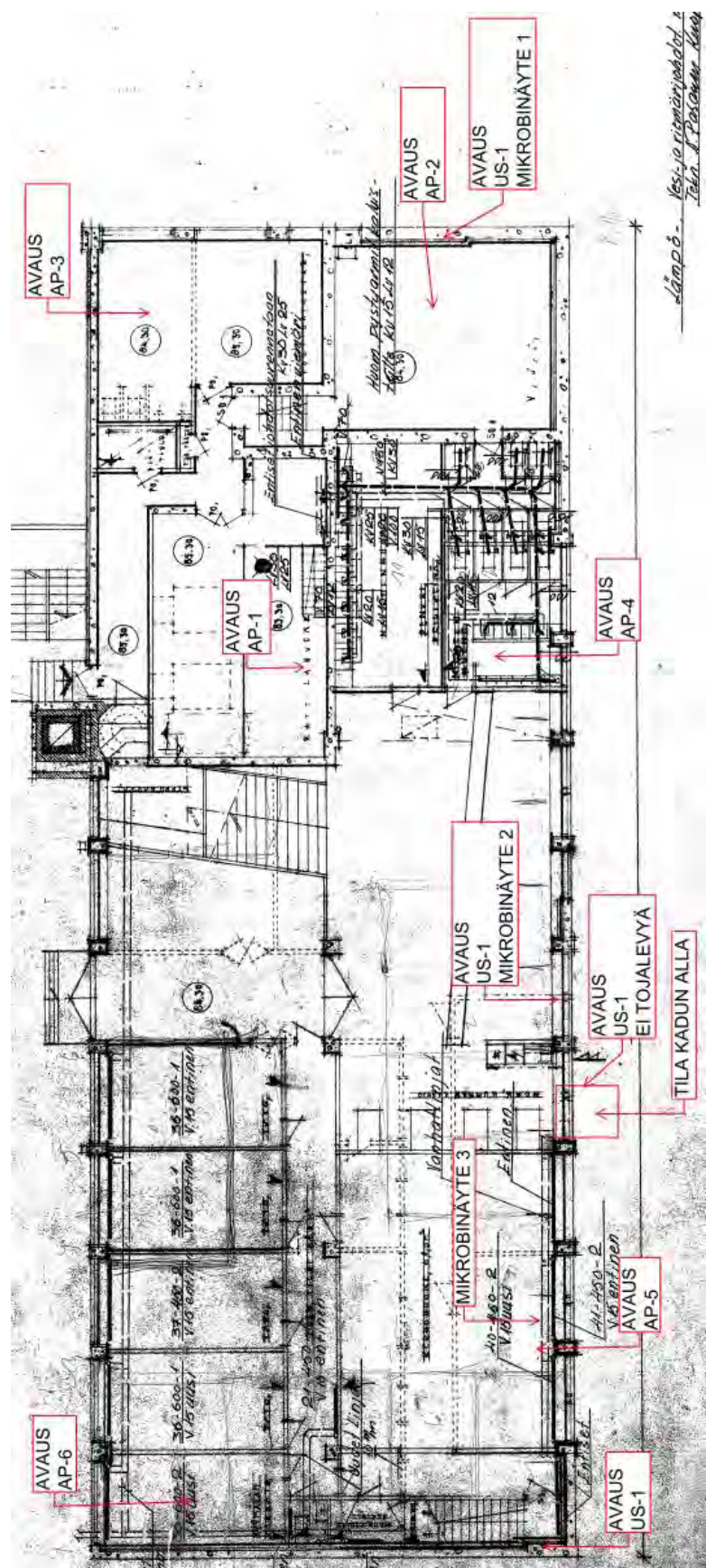
Atte Vepsäläinen, RI

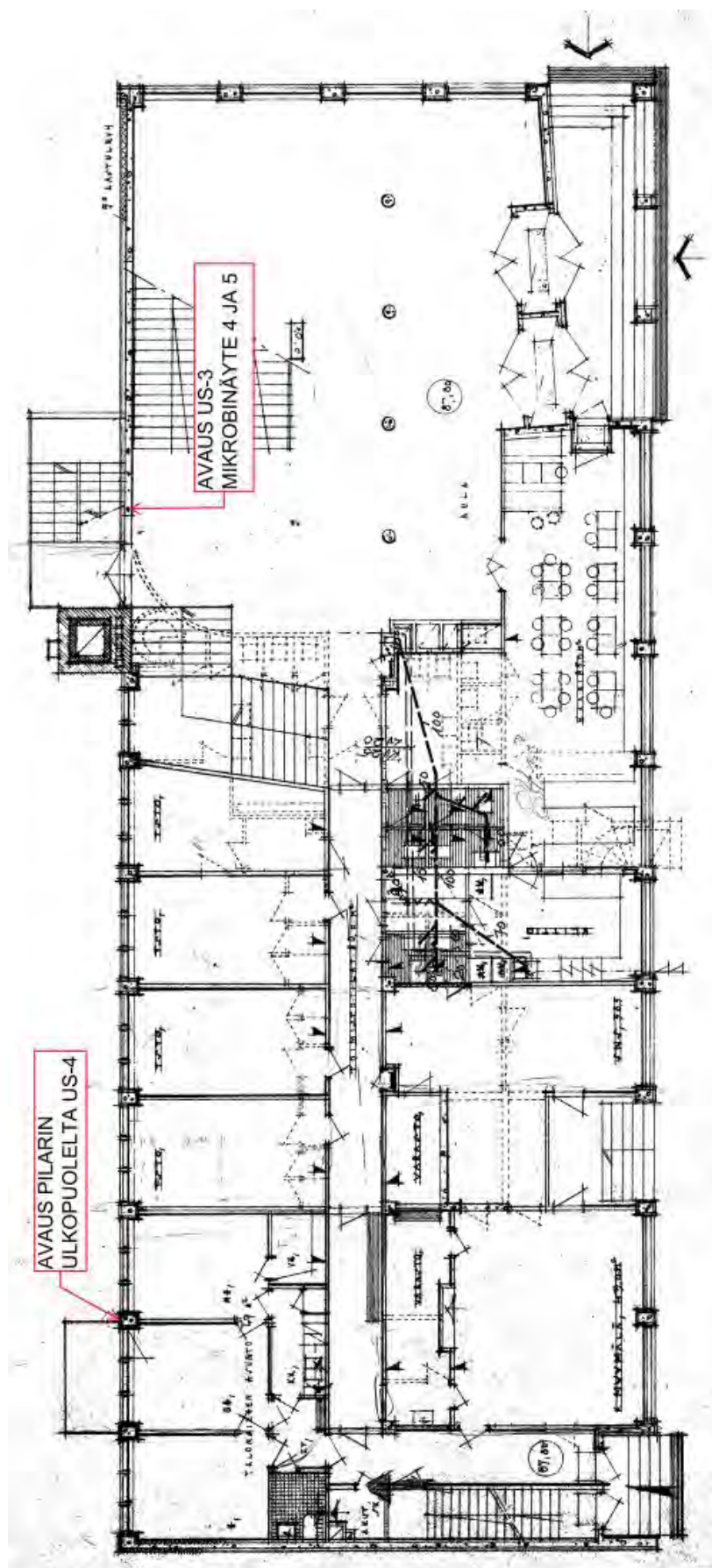
Hannu Kuokkanen, RI

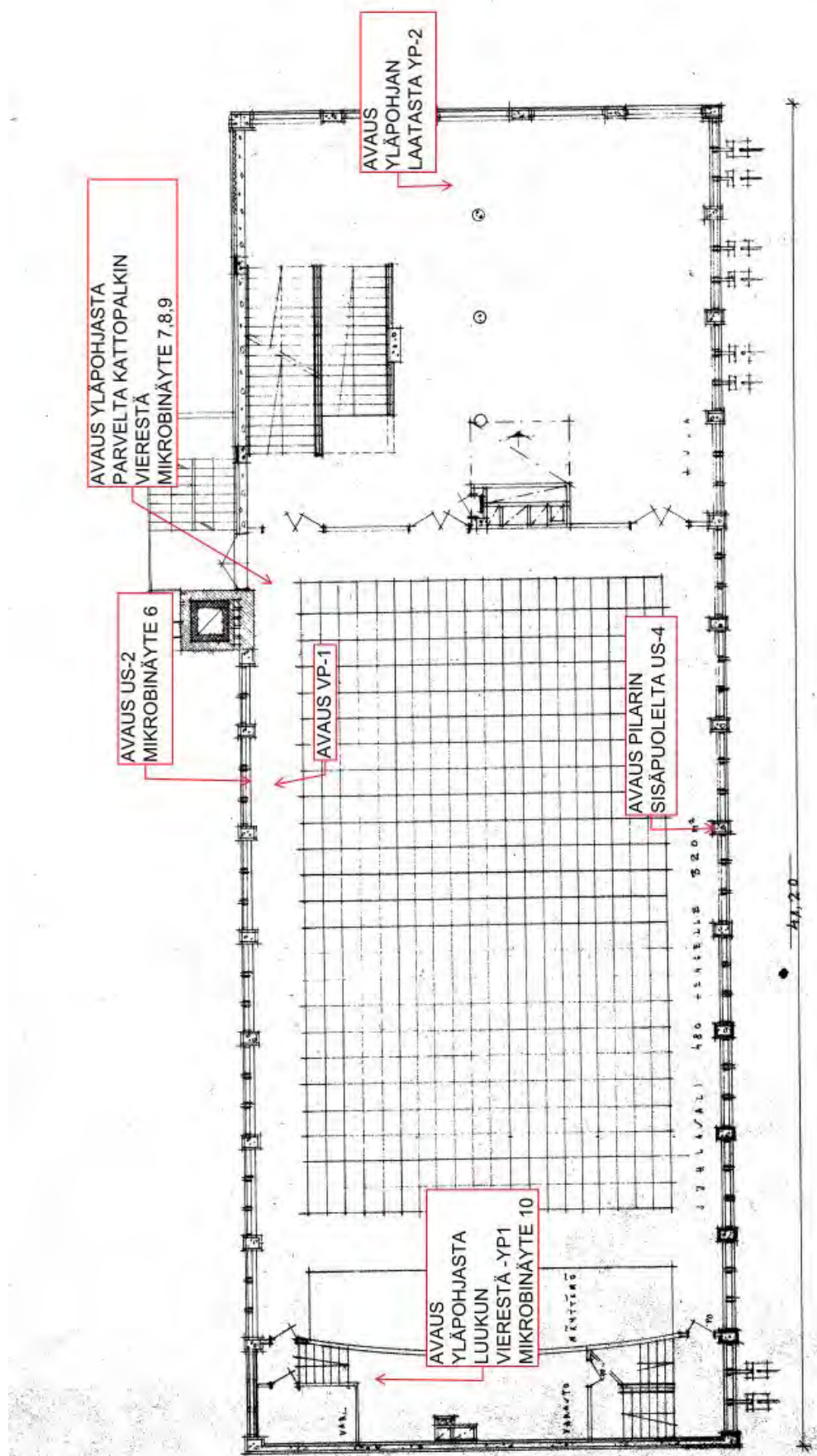
LIITE 1: Pohjapiirustus kellari, ei mittakaavassa

LIITE 2: Pohjapiirustus 1 kerros, ei mittakaavassa

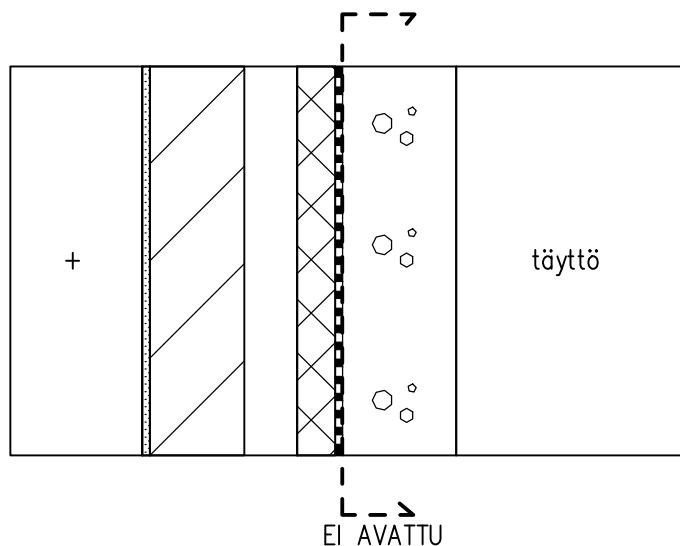

LIITE 3: Pohjapiirustus 2 kerros, ei mittakaavassa

LIITE 4: RAKENNETYYYPIT

 Nylund FMC GROUP Puijonkatu 26 70110 KUOPIO etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi Puh. 0207 497 300 fax. 0207 497 301	KOHDE RUPLA		TYÖN NUMERO 22702394	SIVU
	OSA RAKENNETYYYPIT		TUNNUS US-1	
	TARKISTANUT	SUUNNITELLUT AV	PVM. 23.6.2016	

ULKOSEINÄ KELLARISSA

Maali

Tasoite/rappaus

125 mm Muuraus

70 mm Ilmarako

50 mm Toja (sementtilastulevy), mikrobinäytteet 1 ja 2

Bitumi

Kanatava betoniseinä (ei avattu)

Nylund
FMC GROUP
Puijonkatu 26 Puh. 0207 497 300
70110 KUOPIO fax. 0207 497 301
etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi

KOHDE
RUPLA

OSA
RAKENNETYYYPIT

TARKISTANUT

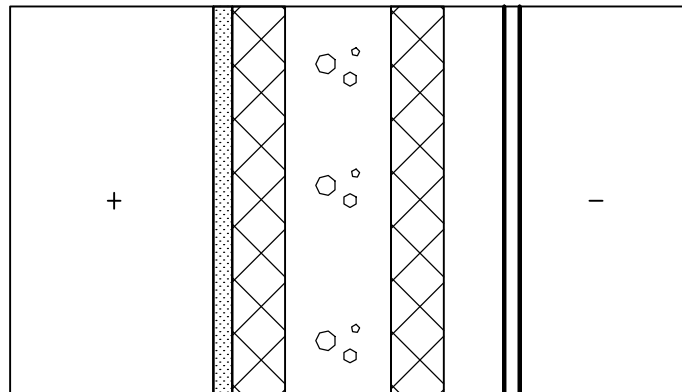
SUUNNITELLUT
AV

PVM.
23.6.2016

TYÖN NUMERO
22702394

SIVU

TUNNUS
US-2

ULKOSEINÄ SALIN KOHDALLA

Maali

25 mm Tasoite

70 mm Toja (sementtilastulevy), mikrobinäyte 6

140 mm Betoni

70 mm Toja (sementtilastulevy)

Ristiin koolaukset ja ilmapäli

Peltiprofiili

U arvo= ~1,1 W/m²K, nykyinen vaatimus 0,17 W/m²K

Nylund
FMC GROUP

Puijonkatu 26 Puh. 0207 497 300
70110 KUOPIO fax. 0207 497 301
etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi

KOHDE
RUPLA

OSA
RAKENNETYYYPIT

TARKISTANUT

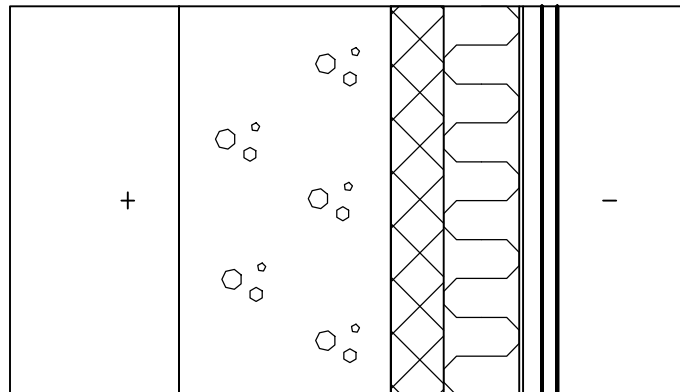
SUUNNITELLUT
AV

PVM.
23.6.2016

TYÖN NUMERO
22702394

SIVU

TUNNUS
US-3

ULKOSEINÄ SISÄÄNTULOAUHAN KOHDALLA

Maali

280 mm Betoni

70 mm Toja (sementtilastulevy), mikrobinäyte 5

10 mm Tasoite/rappaus

100 mm Mineraalivilla, mikrobinäyte 4

Tervapaperi

Ristiin koolaus ja ilmapäli

Peltiprofiili

U arvo= ~0,355 W/m²K, nykyinen vaatimus 0,17 W/m²K

Nylund
FMC GROUP

Puijonkatu 26 Puh. 0207 497 300
70110 KUOPIO fax. 0207 497 301
etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi

KOHDE
RUPLA

OSA
RAKENNETYYYPIT

TARKISTANUT

SUUNNITELLUT
AV

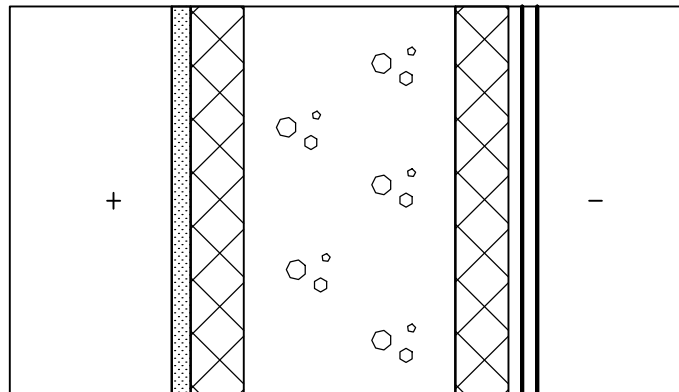
PVM.
23.6.2016

TYÖN NUMERO
22702394

SIVU

TUNNUS

US-4

ULKOSEINÄ SALISSA PILARIN KOHDALLA

Maali

Tasoite

70 mm Toja (sementtilastulevy)

Betonipilari

100 mm Vaakakoolaukset ja 70 Toja (sementtilastulevy)

Pystykoolaukset ja ilmaväli

Pelti

Nylund
FMC GROUP

Puijonkatu 26 Puh. 0207 497 300
70110 KUOPIO fax. 0207 497 301
etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi

KOHDE
RUPLA

OSA
RAKENNETYYYPIT

TARKISTANUT

SUUNNITELLUT
AV

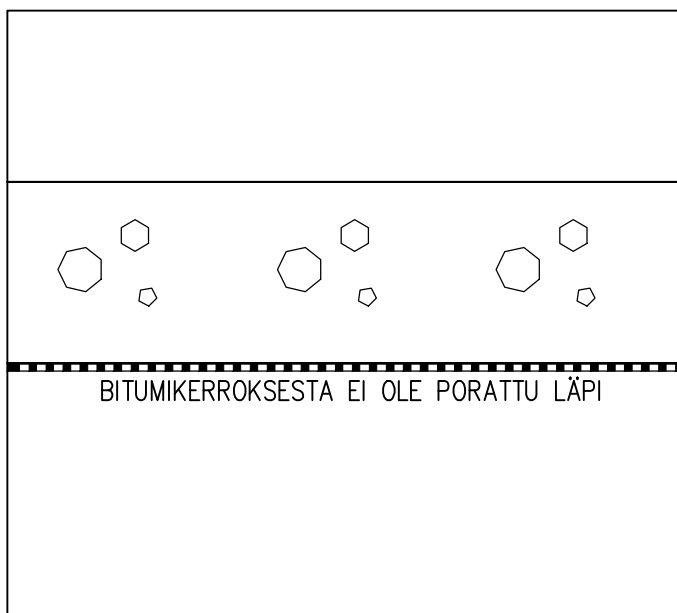
PVM.
23.6.2016

TYÖN NUMERO
22702394

SIVU

TUNNUS

AP-1

ALAPOHJA KATTILAHUONEEN KOHDALLA

240 mm Betoni

Bitumi

Todennäköisesti betoni, bitumikerroksesta ei ole porattu läpi

Nylund
FMC GROUP
Puijonkatu 26 Puh. 0207 497 300
70110 KUOPIO fax. 0207 497 301
etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi

KOHDE
RUPLA

OSA
RAKENNETYYYPIT

TARKISTANUT

SUUNNITELLUT
AV

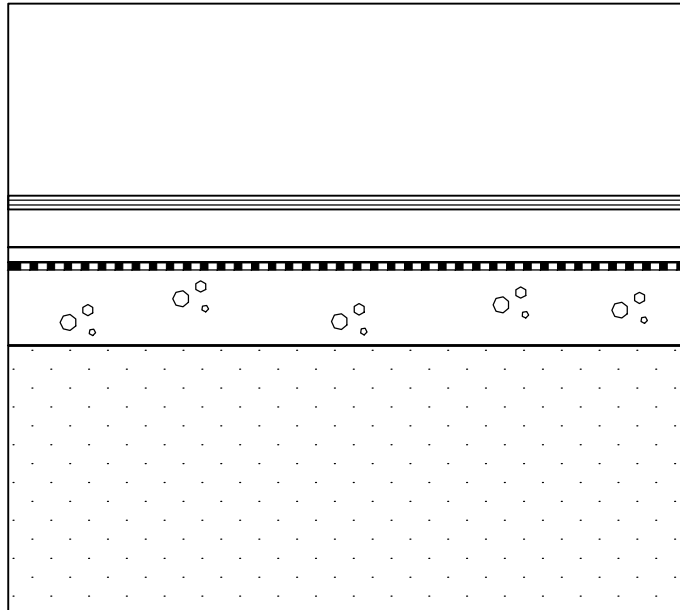
PVM.
23.6.2016

TYÖN NUMERO
22702394

SIVU

TUNNUS

AP-2

ALAPOHJA VSS KOHDALLA

18 mm	Vaneri
50 mm	Koolaus
20 mm	Betoni
	Bitumi
100 mm	Betoni
	Hiekka

Nylund
FMC GROUP

Puijonkatu 26 Puh. 0207 497 300
70110 KUOPIO fax. 0207 497 301
etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi

KOHDE
RUPLA

OSA
RAKENNETYYYPIT

TARKISTANUT

SUUNNITELLUT
AV

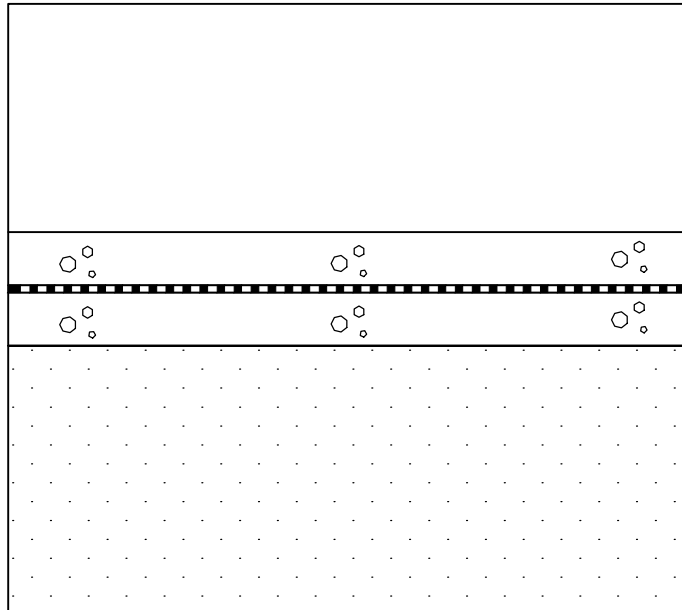
PVM.
23.6.2016

TYÖN NUMERO
22702394

SIVU

TUNNUS

AP-3

ALAPOHJA KELLARIN "ALAVARASTON" KOHDALLA

50 mm Betoni

Bitumi

70 mm Betoni

Sora

Nylund
FMC GROUP

Puijonkatu 26 Puh. 0207 497 300
70110 KUOPIO fax. 0207 497 301
etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi

KOHDE
RUPLA

OSA
RAKENNETYYPIT

TARKISTANUT

SUUNNITELLUT
AV

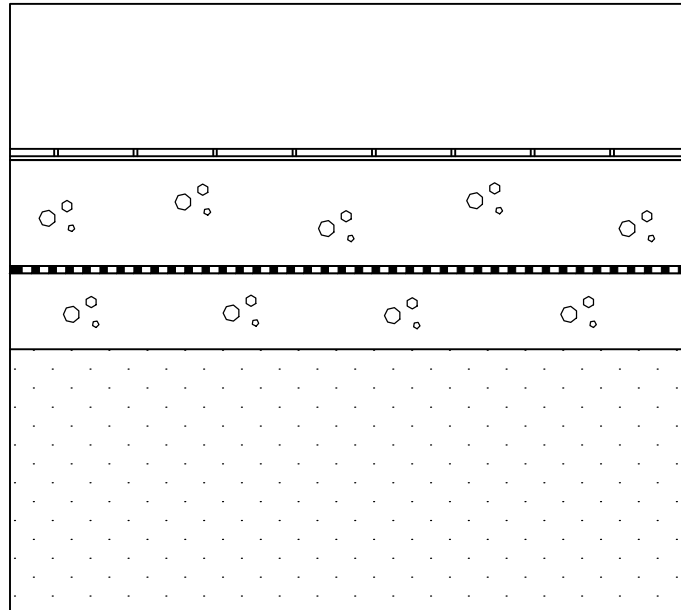
PVM.
23.6.2016

TYÖN NUMERO
22702394

SIVU

TUNNUS

AP-4

ALAPOHJA WC TILAN KOHDALLA KELLARISSA

Laatoitus

140 mm Betoni

Bitumi

100 mm Betoni

Hiekka

Nylund
FMC GROUP

Puijonkatu 26 Puh. 0207 497 300
70110 KUOPIO fax. 0207 497 301
etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi

KOHDE
RUPLA

OSA
RAKENNETYYPIT

TARKISTANUT

SUUNNITELLUT
AV

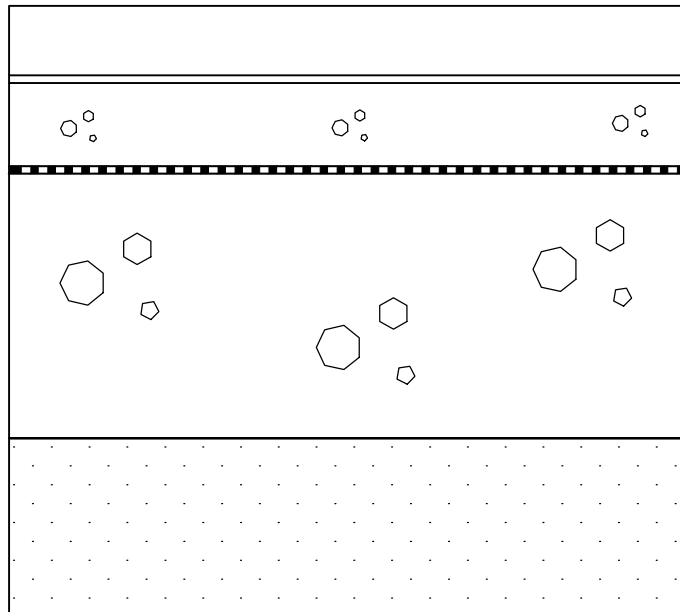
PVM.
23.6.2016

TYÖN NUMERO
22702394

SIVU

TUNNUS

AP-5

ALAPOHJA KELLARIN KERHOHUONEEN KOHDALLA

Mattolaatta, mikrobinäyte 3

110 mm Betoni

Bitumi

350 mm Betoni

Hiekka

Nylund
FMC GROUP

Puijonkatu 26 Puh. 0207 497 300
70110 KUOPIO fax. 0207 497 301
etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi

KOHDE
RUPLA

OSA
RAKENNETYYYPIT

TARKISTANUT

SUUNNITELLUT
AV

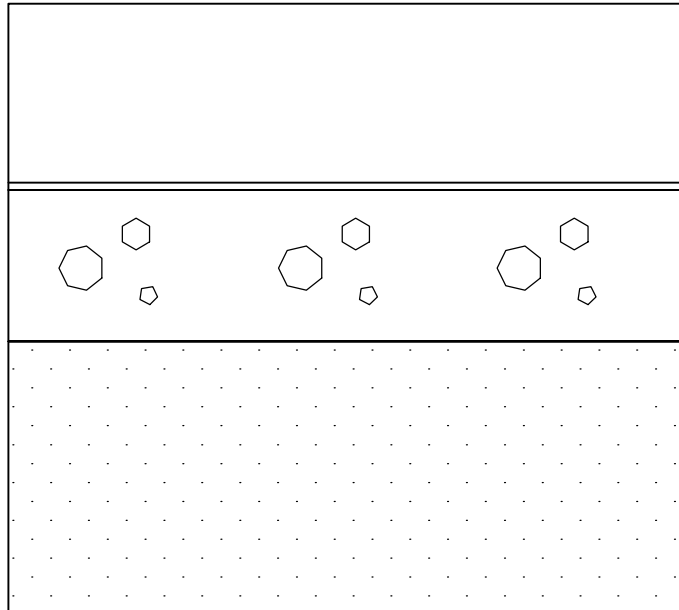
PVM.
23.6.2016

TYÖN NUMERO
22702394

SIVU

TUNNUS

AP-6

ALAPOHJA LIIKETILAN KOHDALLA KELLARISSA

Mattolaatta

200 mm Betoni

Hiekka

Nylund
FMC GROUP

Puijonkatu 26
70110 KUOPIO
etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi

Puh. 0207 497 300
fax. 0207 497 301

KOHDE

RUPLA

OSA

RAKENNETYYYPIT

TARKISTANUT

SUUNNITELLUT
AV

PVM.
23.6.2016

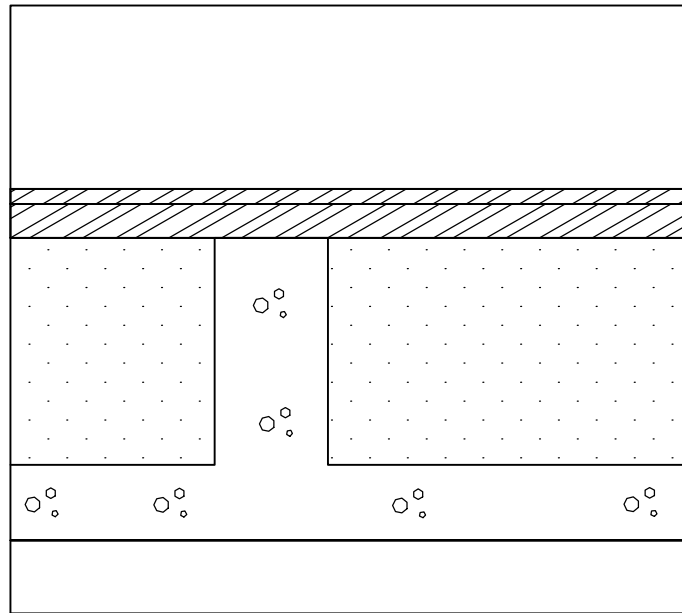
TYÖN NUMERO

22702394

SIVU

TUNNUS

VP-1

VÄLIPOHJA SALIN KOHDALLA

20 mm Parketti

45 mm Pontattu laudoitus

Purueristys

Teräsbetoninen alalaattapalkisto

Nylund
FMC GROUP
Puijonkatu 26 Puh. 0207 497 300
70110 KUOPIO fax. 0207 497 301
etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi

KOHDE
RUPLA

OSA
RAKENNETYYYPIT

TARKISTANUT

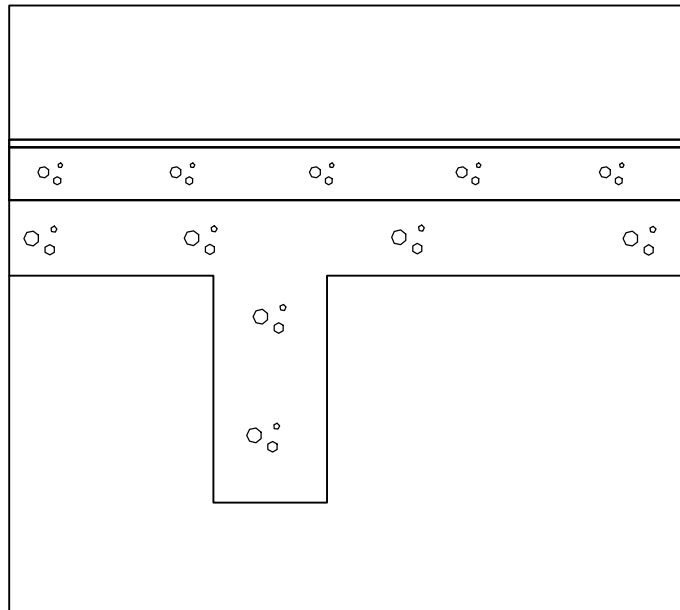
SUUNNITELLUT
AV

PVM.
23.6.2016

TYÖN NUMERO
22702394

SIVU

TUNNUS
VP-2

VÄLIPOHJA AULATILAN KOHDALLA

Mattolaatta

70 mm

Pintabetoni

Teräsbetoninen ylälaattapalkisto

Kellarin katossa on alueita, joissa palkiston alapinnassa on tojalevy, joka on rapattu

Nylund
FMC GROUP
Puijonkatu 26 Puh. 0207 497 300
70110 KUOPIO fax. 0207 497 301
etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi

KOHDE
RUPLA

OSA
RAKENNETYYYPIT

TARKISTANUT

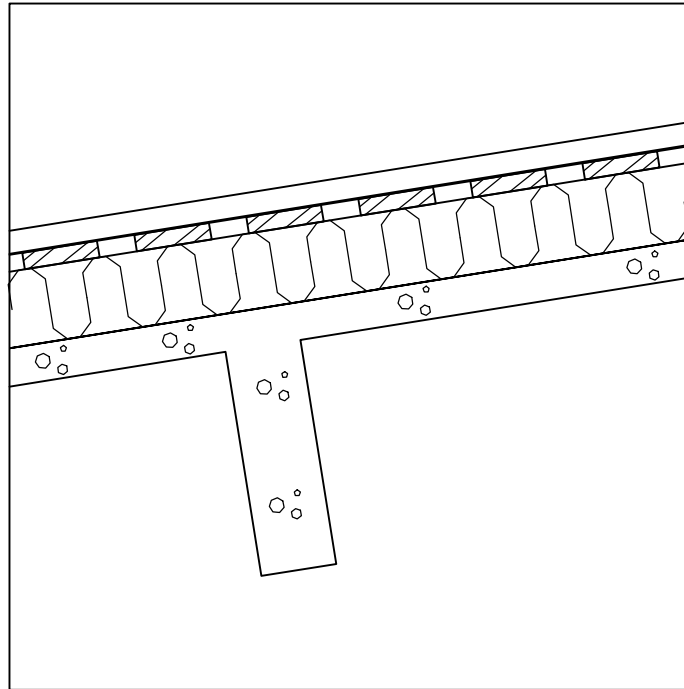
SUUNNITELLUT
AV

PVM.
23.6.2016

TYÖN NUMERO
22702394

SIVU

TUNNUS
YP-1

YLÄPOHJA NÄYTTÄMÖÖSAN KOHDALLA

Konesaumattu peltikate

22 mm Harvalaudoitus

100 mm Koolaus 50x100 +mineraalivilla, mikrobinäyte 10

Teräsbetoninen ylälaattapalkisto

Nylund
FMC GROUP

Puijonkatu 26 Puh. 0207 497 300
70110 KUOPIO fax. 0207 497 301
etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi

KOHDE
RUPLA

OSA
RAKENNETYYYPIT

TARKISTANUT

SUUNNITELLUT
AV

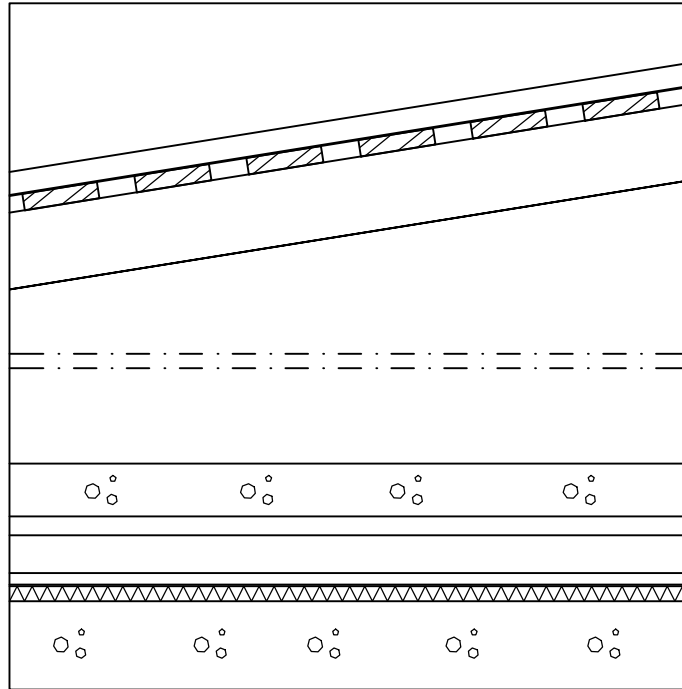
PVM.
23.6.2016

TYÖN NUMERO
22702394

SIVU

TUNNUS

YP-2

YLÄPOHJA ULLAKKOTILAN KOHDALLA

	Konesaumattu peltikate
22 mm	Harvalauditus
100 mm	Kattokannattajat 50x100
	Ilmatila, korkeus vaihtelee
70 mm	Betonilaatta
25 mm	Lauditus
50 mm	Puukoolaus
15 mm	Puukuitulevy
	Tervapaperi
20 mm	Villa
	Pahvikerros
	Kantava betonilaatta

Nylund
FMC GROUP

Puijonkatu 26 Puh. 0207 497 300
70110 KUOPIO fax. 0207 497 301
etunimi.sukunimi@suunnittelunylund.fi

KOHDE
RUPLA

OSA
RAKENNETYYYPIT

TARKISTANUT

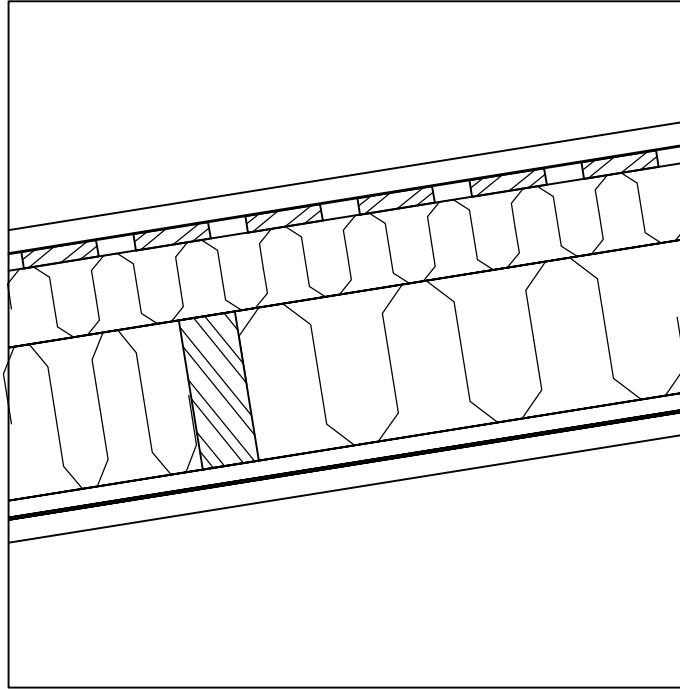
SUUNNITELLUT
AV

PVM.
23.6.2016

TYÖN NUMERO
22702394

SIVU

TUNNUS
YP-3

YLÄPOHJA SALIN KOHDALLA

Konesaumattu peltikate

22 mm Harvalauditus

100 mm Palkisto 50x100 +mineraalivilla

200 mm Puupalkisto +mineraalivilla, mikrobinäyte 9

22 mm Puukoolaus, mikrobinäyte 7

Pahvi, mikrobinäyte 8

Villa +teräsverkkoverkko

Maali

Atte Vepsäläinen
Sweco Rakennetekniikka Oy
Microkatu 1
70210 Kuopio

TULOSRAPORTTI

KOHDE:

Maaherrankatu 25

NÄYTTEET:

Rakennusmateriaalinäytteet on ottanut Atte Vepsäläinen, Sweco Rakennustekniikka Oy, 17.6.2016. Näytteet on vastaanotettu laboratorioon 17.6.2016 ja viljelty 17.6.2016.

ANALYYSIT:

Materiaalinäytteistä määritettiin homeiden ja bakteerien määrä laimennossarjamenetelmällä käyttäen pintaviljelytekniikkaa (viite: Asumisterveysopas 2009). Homeet viljeltiin mallasuute- (M2) ja dikloran-glyseroli-18 (DG18)-alustalle ja bakteerit tryptoni-hiivauute-glukoosi-alustalle (THG). Elatusalustoja pidettiin +25°C 7 vuorokautta mesofiilisten sienien (homeet ja hiivat) ja kokonaisbakteeripitoisuuksien määrittämiseksi ja yhteensä 14 vuorokautta sädesienien määrittämiseksi (viite: Asumisterveysopas 2009). Homeet tunnistettiin mikroskopoimalla suku- tai lajitasolle. Bakteereista tunnistettiin sädesienet.

TULOKSEN TULKINTA:

Asumisterveysohjeen mukaan sieni-itiöpitoisuus yli 10 000 pesäkkeen muodostavaa yksikköä (pmy)/g viittaa sienikasvuun (homeet ja/tai hiivat) näytteessä. Bakteeripitoisuus yli 100 000 pmy/g ja sädesienipitoisuus yli 3 000 pmy/g viittaavat bakteeri- ja/tai sädesienikasvuun näytteessä. Pitoisuuksien ohella tulkinnassa tarkastellaan myös mikrobilajistoa ja ns. kosteusvaurioindikaattorisukujen tai -lajien esiintymistä erityisesti, kun näytteen homepitoisuus on 5 000 – 10 000 pmy/g.

MÄÄRITYSRAJA:

Menetelmän määritysraja on 45 pmy/g tai 460 pmy/g kevyille materiaaleille. Määritysraja on ilmoitettu jokaisen näytteen kohdalla tulostaulukossa.

MITTAUSEPÄVARMUUS:

Laboratorion menetelmäkohtainen mittausepävarmuus on homeille 6 % (M2-alusta) ja 7 % (DG18-alusta) sekä THG:llä muille bakteereille 21 % ja sädesienille 24 %. Mittausepävarmuus on testaustulokseen liittyvä arvio, joka ilmoittaa rajat, joiden välissä todellisen arvon voidaan valitulla todennäköisyydellä katsoa olevan. Mittausepävarmuus on huomioitu tulosten tulkinnassa.

YHTEENVETO TULOKSISTA:

Tässä tulosraportissa esitetyt tulokset koskevat vain testattuja näytteitä. Tarkemmat analyysitulokset on esitetty raportin lopussa.

Alla olevassa yhteenvetotaulukossa mikrobikasvun esiintymistä on havainnollistettu värillä/tummennuksella:

ei mikrobikasvua materiaalissa
epäily mikrobikasvusta materiaalissa
selvä mikrobikasvu materiaalissa

	Näyte:	Tulosyhteenveto:	Johtopäätös:
	1, toja, kellarin seinä	pienet home- ja bakteeripitoisuudet. indikaattorimikrobeita vain yksittäiset pesäkkeet	ei mikrobikasvua materiaalissa
	2, toja, kellarin seinä	homepitoisuus alle määritysrajan, pieni bakteeripitoisuus	ei mikrobikasvua materiaalissa
	3, matto, alapohja	pieni homepitoisuus, bakteeripitoisuus alle määritysrajan. indikaattorimikrobeita vain yksittäiset pesäkkeet	ei mikrobikasvua materiaalissa
	4, villa, ulkoseinä	pieni homepitoisuus, bakteeripitoisuus alle määritysrajan. indikaattorimikrobia vain yksittäinen pesäke	ei mikrobikasvua materiaalissa
	5, toja, ulkoseinä	pienet home- ja bakteeripitoisuudet. indikaattorimikrobia vain yksittäinen pesäke	ei mikrobikasvua materiaalissa
	6, toja, ulkoseinä	pieni home-, suuri bakteeripitoisuus	epäily mikrobikasvusta materiaalissa
	7, puu, yläpohja	suuret home- ja bakteeripitoisuudet, myös indikaattorimikrobeita. bakteereissa myös suuri sädesienipitoisuus	selvä mikrobikasvu materiaalissa
	8, pahvi, yläpohja	suuret home- ja bakteeripitoisuudet, myös indikaattorimikrobeita. bakteereissa myös suuri sädesienipitoisuus	selvä mikrobikasvu materiaalissa
	9, villa, yläpohja	suuret home- ja bakteeripitoisuudet, myös indikaattorimikrobeita. bakteereissa myös suuri sädesienipitoisuus	selvä mikrobikasvu materiaalissa
	10, villa, yläpohja	pieni homepitoisuus, bakteeripitoisuus alle määritysrajan	ei mikrobikasvua materiaalissa

Lisätietoja:

Näytteistä 2, 4-5 ja 10 otettiin myös teippinäyte suoraan mikroskooppiseen tarkasteluun. Tarkastelussa ei todettu yhtenäisiä mikrobikasvuun viittaavia rakenteita; rihmastoa tai itiöitä. Yksittäisten itiöiden ja rihmastopätkien

havaitseminen valomikroskooppisesti voi olla vaikeaa.

Suuri bakteeripitoisuus näytteessä 6 voi olla myös tavanomaista taustakontaminaatiota, jota on ajan kuluessa kertynyt materiaaliin ilmavirtausten ja likaantumisen seurauksena tai esimerkiksi mahdollisesta maaperäkontaktista. Korjausjohtopäätösten tekemiseen tarvitaan tiedot myös teknisistä havainnoista.

Kuopiossa, 1.7.2016

Helena Rintala

Mikrobioni Oy

ANALYYSITULOKSET:

Lyhenteiden selitykset:

pmy = pesäkkeen muodostavaa yksikköä

YK = pesäkkeen ylikasvu maljalla, jolloin kysymyksessä on nopeakasvuinen mikrobi, joka leviää maljalla nopeasti peittäen muut mahdolliset pesäkkeet helposti alleen

< mr = alle määritysrajan

* = kosteusvaurioindikaattori

Mikrobikasvuun viittaavat tulokset on esitetty tummennettuna.

Jos tulos on yli tai alle pesäkkeiden luotettavan laskentarajan (lineaarisen mittausalueen ulkopuolella), se on arvio ja asia todetaan alaviitteellä kyseisten tulosten osalta. Tulokset on ilmoitettu kahden merkitsevän numeron tarkkuudella.

Näyte: 1, toja, kellarin seinä (tutkimustunnus: RM162052)

	M2	DG18		THG
HOMEET JA HIIVAT	Pitoisuus	Pitoisuus	BAKTEERIT	Pitoisuus
	(pmy/g)	(pmy/g)		(pmy/g)
Kokonaispitoisuus	360	180	Kokonaispitoisuus	50
*Eurotium sp.		91	muut bakteerit	50
Penicillium sp.	91	91	*sädesienet	<mr
*Paecilomyces sp.	91			
*Aspergillus ustus	91			
steriilit	91			

Menetelmän määritysraja näytteelle on 45 pmy/g

Näyte: 2, toja, kellarin seinä (tutkimustunnus: RM162053)

	M2	DG18		THG
HOMEET JA HIIVAT	Pitoisuus	Pitoisuus	BAKTEERIT	Pitoisuus
	(pmy/g)	(pmy/g)		(pmy/g)
Kokonaispitoisuus	<mr	<mr	Kokonaispitoisuus	140
			muut bakteerit	140
			*sädesienet	<mr

Menetelmän määritysraja näytteelle on 45 pmy/g

Näyte: 3, matto, alapohja (tutkimustunnus: RM162054)

	M2	DG18		THG
HOMEET JA HIIVAT	Pitoisuus	Pitoisuus	BAKTEERIT	Pitoisuus
	(pmy/g)	(pmy/g)		(pmy/g)
Kokonaispitoisuus	270	550	Kokonaispitoisuus	<mr
*Aspergillus sydowii	270	270		
*Aspergillus versicolor		180		
Cladosporium sp.		91		

Menetelmän määritysraja näytteelle on 45 pmy/g

Näyte: 4, villa, ulkoseinä (tutkimustunnus: RM162055)

	M2	DG18		THG
	Pitoisuus	Pitoisuus		Pitoisuus
HOMEET JA HIIVAT	(pmy/g)	(pmy/g)	BAKTEERIT	(pmy/g)
Kokonaispitoisuus	910	<mr	Kokonaispitoisuus	<mr
*Geomyces sp.	910			

Menetelmän määrittäysraja näytteelle on 460 pmy/g

Näyte: 5, toja, ulkoseinä (tutkimustunnus: RM162056)

	M2	DG18		THG
	Pitoisuus	Pitoisuus		Pitoisuus
HOMEET JA HIIVAT	(pmy/g)	(pmy/g)	BAKTEERIT	(pmy/g)
Kokonaispitoisuus	91	270	Kokonaispitoisuus	45
Penicillium sp.	91	270	muut bakteerit	<mr
			*sädesienet	45

Menetelmän määrittäysraja näytteelle on 45 pmy/g

Näyte: 6, toja, ulkoseinä (tutkimustunnus: RM162057)

	M2	DG18		THG
	Pitoisuus	Pitoisuus		Pitoisuus
HOMEET JA HIIVAT	(pmy/g)	(pmy/g)	BAKTEERIT	(pmy/g)
Kokonaispitoisuus	5200	4800	Kokonaispitoisuus	360000
Penicillium sp.	4800	4400	muut bakteerit	360000
steriilit	91	360	*sädesienet	350
Phoma sp.	270			
hiivat	91	91		

Menetelmän määrittäysraja näytteelle on 45 pmy/g

Näyte: 7, puu, yläpohja (tutkimustunnus: RM162058)

	M2	DG18		THG
	Pitoisuus	Pitoisuus		Pitoisuus
HOMEET JA HIIVAT	(pmy/g)	(pmy/g)	BAKTEERIT	(pmy/g)
Kokonaispitoisuus	900000	2200000	Kokonaispitoisuus	2500000
steriilit		1800000	muut bakteerit	2500000
*Trichoderma sp.	800000		*sädesienet	5000
Penicillium sp.	100000	200000		
*Aspergillus versicolor		100000		
*Acremonium sp.		100000		
*Eurotium sp.		+		

Menetelmän määrittäysraja näytteelle on 460 pmy/g

M2-alustalla Trichoderman määrä on arvio.

THG-alustalla muiden bakteerien määrä on yli menetelmän luotettavan laskentarajan ja siksi arvio.

Näyte: 8, pahvi, yläpohja (tutkimustunnus: RM162059)

	M2	DG18		THG
	Pitoisuus	Pitoisuus		Pitoisuus
HOMEET JA HIIVAT	(pmy/g)	(pmy/g)	BAKTEERIT	(pmy/g)
Kokonaispitoisuus	670000	400000	Kokonaispitoisuus	2500000
steriilit	500000	140000	muut bakteerit	2500000
Penicillium sp.	150000	230000	*sädesienet	10000
*Aspergillus versicolor		36000		
*Trichoderma sp.	18000			

Menetelmän määrittäysraja näytteelle on 45 pmy/g

THG-alustalla muiden bakteerien määrä on yli menetelmän luotettavan laskentarajan ja siksi arvio.

Näyte: 9, villa, yläpohja (tutkimustunnus: RM162060)

	M2	DG18		THG
	Pitoisuus	Pitoisuus		Pitoisuus
HOMEET JA HIIVAT	(pmy/g)	(pmy/g)	BAKTEERIT	(pmy/g)
Kokonaispitoisuus	870000	420000	Kokonaispitoisuus	1000000
hiivat	420000		muut bakteerit	460000
*Acremonium sp.	18000	210000	*sädesienet	560000
*Stachybotrys sp.	170000			
*Engyodontium sp.	130000	160000		
tunnistamaton	100000			
Cladosporium sp.		27000		
Penicillium sp.	18000	9100		
*Trichoderma sp.	+	9100		
*Oidiodendron sp.	9100			
steriilit	9100			

Menetelmän määrittäysraja näytteelle on 460 pmy/g

Näyte: 10, villa, yläpohja (tutkimustunnus: RM162061)

	M2	DG18		THG
	Pitoisuus	Pitoisuus		Pitoisuus
HOMEET JA HIIVAT	(pmy/g)	(pmy/g)	BAKTEERIT	(pmy/g)
Kokonaispitoisuus	910	<mr	Kokonaispitoisuus	<mr
*Oidiodendron sp.	910			
steriilit	+			

Menetelmän määrittäysraja näytteelle on 460 pmy/g

VIITTEET:

Asumisterveysasetus 545/2015. Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista. Helsingissä 23.4.2015

Asumisterveysasetuksen soveltamisohje, Osa IV Asumisterveysasetus § 20. Valvira ohje 8/2016.